

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ПОЛІТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ, ЯК ОБ’ЄКТ ПЕРЕКЛАДУ І ЗАСІБ СТВОРЕННЯ РЕАЛІСТИЧНОГО СЮЖЕТУ У РОМАНІ.....	8
1.1. Поняття «політичної термінології». Основні ознаки та функції.....	8
1.2. Функції політичної термінології в художньому тексті.....	21
1.3. Труднощі перекладу політичної термінології.....	27
1.4. Жанрова своєрідність роману-антиутопії в оригіналі та перекладі.....	36
Висновки до Розділу 1.....	44
РОЗДІЛ II. СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ-АНТИУТОПІЇ «1984» ДЖ. ОРВЕЛЛА.....	46
2.1. Політична термінологія, як ознака ідіостилю Дж. Орвелла.....	46
2.2. Перекладацькі трансформації при перекладі політичної термінології....	51
2.3. Засоби перекладу політичної термінології у творі Дж. Орвелла «1984»...	64
Висновки до Розділу 2.....	80
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	82
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ.....	89

ВСТУП

Визначальною рисою сучасної лінгвістики є помітне поживлення інтересу дослідників до складу та функціональних аспектів галузевих термінологій. Функціональний підхід до різних за характером термінологічних одиниць передбачає їх вивчення у широкому соціально-культурному контексті. Тісний взаємозв'язок терміна та позначуваного ним поняття зумовлює постійну потребу в уточненні та вдосконаленні наукової термінології. Терміни відзначаються своєю продуктивністю, вони еволюціонують та проникають в інші терміносистеми.

Численні дослідження термінологічних систем різних мов, постійно виявляють в них переплетення загальнолінгвістичних закономірностей і специфічних екстра- та інтралінгвістичних чинників, котрі впливають на лексику різних галузей знань.

Вважається, що політична сфера з'явилася одразу із виникненням людського суспільства і буде, в різних формах, постійно супроводжувати його розвиток. Її вивчення дає ключ до пізнання і розуміння політичних інститутів, політичних рухів і самої політики.

Відіграючи важливу роль в житті суспільства, уже здавна політична сфера звертала до себе увагу багатьох представників різноманітних громадських наук, тому і не дивно, що ця сфера привертає увагу багатьох лінгвістів.

Цьому сприяли усвідомлена потреба в науковому узагальненні перекладацької діяльності, розвиток мовознавства, для того, щоб в майбутньому забезпечити наукову базу для вивчення політичної термінології, і нарешті поява серйозних перекладацьких досліджень, переконливо довели можливість і перспективність створення наукового спрямування для виявлення сутності перекладу політичної термінології, як процесу міжмовної і міжкультурної комунікації.

Актуальність дослідження зумовлюється посиленою увагою сучасної лінгвістики до перекладу політичних текстів, їх жанрових особливостей.

Розкриття і характеристика політичних термінів має досить велике значення для вивчення мови. Це забезпечує ефективніше вивчення та дослідження політичної термінології.

Серед лінгвістів, які займались дослідженням термінології в різні періоди та вивчали тенденції їх розвитку є чимало вітчизняних та зарубіжних лінгвістів – Д. Д. Лотте, О. О. Суперанська, Л. І. Вегур, Б. Б. Комаровський, Б. С. Гершунський, І. М. Мантор та інші.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

Об'єктом дослідження стала англomовна політична термінологія.

Предметом дослідження виступають стратегії перекладу політичних термінів в текстах художнього стилю.

Мета роботи полягає у структурному аналізі перекладацьких трансформацій, які використовуються у перекладі англomовних політичних термінів, розкриття і характеристика термінів, що має велике значення для вивчення мови.

Мета дослідження передбачає вирішення таких завдань:

- визначити основні риси політичного терміна, як лінгвістичної одиниці;
- розглянути чинники формування та функціонування політичної термінології в художньому тексті
- виявити основні способи перекладу політичних термінів
- проаналізувати труднощі перекладу політичних термінів українською мовою

Матеріалом дослідження слугував оригінальний та перекладний текст роману-антиутопії Дж.Орвелла «1984», загальним обсягом 312 сторінок. Також було підібрано політичні терміни на основі текстів художнього стилю.

Методи дослідження визначаються метою та завданнями роботи. Для досягнення поставленої мети та розв'язання конкретних завдань у дослідженні

використовується метод порівняльного аналізу, який допоміг визначити стилістичні особливості політичної термінології в цільових текстах, що в свою чергу допомагає у визначенні способів відтворення в перекладі. Метод трансформаційного аналізу, який застосовувався для встановлення семантичного напрямку. Семантичний аналіз забезпечив встановлення та реалізацію в перекладі смислового навантаження. Також використовувався лінгвостилістичний метод аналізу.

Положення, що виносяться на захист:

1. Терміном може бути будь-яке слово, якому дана чітка дефініція, що визначає іменоване поняття і жорстко обмежує понятійну сферу, забезпечуючи ізоляцію від звичайного сенсу омонімічного слова загальної лексики. Терміном може стати і штучно створене слово. Поняття «термін» почали досліджувати в ХХ ст. Засновником термінології вважають австрійського вченого О. Вюстера.

2. Політичні терміни – це загальновідомі суспільно-політичні лексеми з нейтральною аксіологічною конотацією. Вони протиставлені аксіологічно маркованій суспільно-політичній лексиці, до якої відносять назви сталих суспільно-політичних понять та реалій з гнучкою конотативною зоною (служать для передачі динаміки цінностей суспільно-політичного процесу).

3. Найчастіше переклад англомовної політичної термінології здійснюється за допомогою: калькування, транскрибування, описового методу, комбінованої реномінації, транслітерації тощо.

4. Антиутопія – це літературний жанр, котрий з'явився, як протилежність утопічним творам. Антиутопія, як жанр представляє особливу цінність, оскільки автори виносять на світло найважливіші проблеми суспільства. Антиутопічні романи майже завжди наповнені глибоким філософським змістом, що змушує задуматись читача проводити паралелі з реальністю. Жанр антиутопії містить в собі різні особливості, які формують його жанрово-стильову специфіку.

5. Для того аби зберегти цілісність усього тексту та передати стиль автора під час перекладу, перекладач стикається з багатьма складнощами. Для

передачі політичної термінології у творі «1984» Дж. Орвелла з англійської мови на українську, найкраще здійснювати переклад політичної термінології за допомогою функціонального аналогу, транслітерації, описового перекладу, конкретизації. Проте доцільніше використовувати калькування. Цей спосіб є найбільш вживаним. Так як у мові відсутні еквіваленти, це ускладнює роботу перекладача.

Наукова новизна дослідження полягає у дослідженні проблем перекладу складних англомовних політичних термінів, не тільки в публіцистичному стилі, а й в художніх текстах, що викликає значні труднощі в оригіналі та перекладі. Також буде запропоновано нові принципи перекладу таких лексичних одиниць.

Теоретичне значення магістерської роботи полягає у тому, щоб в даному дослідженні провести аналіз семантичних і структурних особливостей англомовних політичних термінів та засобів їхнього перекладу з однієї мови на іншу, що є вагомим внеском у розробку сучасних проблем перекладу.

Практична цінність роботи зумовлюється можливістю використання її матеріалів і практичних результатів у лекційних курсах, можливість використання у подальшому вивчення даної теми, також у створенні практичних занять та написанні наукових робіт. Результати дослідження можуть бути використані у навчанні студентів перекладацьких спеціальностей.

Апробація роботи. Результати роботи обговорювались на VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура» яка відбулась в м. Київ, 20.11.2020 – 21.11.2020 року та опубліковано статтю «Засоби перекладу політичної термінології на основі роману-антиутопії «1984» Дж. Орвелла». \ \ Збірник наукових праць за матеріалом VIII «Міжнародної науково-практичної конференції «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура», Київ, 2020, с.166-169

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел. Основний зміст дослідження викладено на 83 с. Повний обсяг дослідження – 91 с.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, розкривається її актуальність, мета дослідження та поставлені завдання, визначено теоретичне значення, відображено методи дослідження, теоретична та практична цінність роботи, його наукову новизну, джерела дослідження.

У **першому розділі** розкрито загальні теоретичні характеристики та відомості про політичну термінологію, охарактеризовано поняття як термін, функція політичної термінології, надається короткий огляд існуючих праць з вивчення даних термінів, розглядаються труднощі, що виникають при перекладі термінів з мови оригіналу на мову перекладу.

У **другому розділі** проаналізовано перекладацькі трансформаційні прийоми – конкретизація, генералізація, калькування, транскрипція і транслітерація, котрі використовуються для адекватної передачі тексту та форми при перекладі політичної термінології. На основі проаналізованого тексту «1984» Дж. Орвелла запропоновано приклади та варіанти їх перекладу, що послужать цінним джерелом для майбутніх досліджень у галузі перекладу англomовних політичних термінів. Розглянуто особливості та проблеми перекладу політичної термінології.

У **загальних висновках** сформульовано результати проведеного дослідження, узагальнено варіанти перекладу англomовних політичних термінів та способи їх передачі з англійської мови на українську, значна увага приділяється труднощам при перекладі політичних термінів та шляхи їх вирішення для точної передачі їх змісту та смислу з цільової мови на мову перекладу.

Перелік використаних джерел нараховує 76 праць зарубіжних та вітчизняних вчених та 6 джерел ілюстративного матеріалу.

РОЗДІЛ 1. ПОЛІТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ, ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДУ І ЗАСІБ СТВОРЕННЯ РЕАЛІСТИЧНОГО СЮЖЕТУ У РОМАНИ

1.1. Поняття політичної термінології. Основні ознаки та функції

Термінологія – сукупність термінів певної галузі знання чи виробництва, а також вчення про освіту, склад і функціонування термінів. Предмет загальної теорії термінології складають: вивчення формування і вживання спеціальних слів, за допомогою яких акумулюються і передаються накопичені людством знання; вдосконалення існуючих термінологічних систем; пошуки оптимальних шляхів створення нових термінів і їх систем; пошуки універсальних рис, властивих термінології різних галузей знань. Термін являє собою словесне позначення поняття, що входить в систему понять певної області професійних знань. Термінологія (як сукупність термінів) становить автономний сектор будь-якої національної мови. Терміни кожної галузі науки, техніки, виробництва формують свої системи, які визначаються, в першу чергу, понятійними зв'язками професійного знання при прагненні виразити ці зв'язки мовними засобами [46, с. 59].

Терміном може бути будь-яке слово, якому дана чітка дефініція, що визначає іменоване поняття і жорстко обмежує понятійну сферу, забезпечуючи ізоляцію від звичайного сенсу омонімічного слова загальної лексики. Терміном може стати і штучно створене слово. Поняття «термін» почали досліджувати в ХХ ст. Засновником термінології вважають австрійського вченого О. Вюстера [46, с. 81].

Т. Панько та Л. Симоненко вважали, що слова, які тепер називають терміном, були раніше побутовими поняттями, що потрапили в науку та отримали особливий зміст [53, с. 3]. Б. Головін розглядав поняття, як спеціальні слова (словосполучення), що виражають професійні знання [16, с. 132].

Отже, кожен науковець та дослідник мав власне визначення поняття «термін», і вони не завжди збігалися. Проте вони були одностайними в тому, що термін має бути однозначним у межах однієї терміносистеми та виражати поняття певної галузі науки, техніки, мистецтва чи суспільно-політичного життя. До характерних ознак терміна зараховують: належність до певної термінологічної системи, однозначність у межах однієї терміносистеми, точність, наявність дефініції, стилістичну нейтральність, відсутність експресивності, образності, суб'єктивно-оцінних відтінків, відсутність синонімів та омонімів у межах однієї терміносистеми [33, с. 2]. Є. Балюта вважав, що політична лексика та термінологія тісно пов'язані з інтенсивними змінами в політиці, що зумовлені суспільними процесами [4, с. 10]. Т. Панько підтримував таку точку зору, що суспільно-політична лексика створює систему вільних одиниць, ядром яких є термін. На думку Я. Снісаренко, така термінологія є частиною різних суспільних наук (філософія, політологія та право) [54, с. 96].

Дефініція терміна дає загальне уявлення про іменований об'єкт (який може бути, як конкретним і речовим, так і абстрактним розумовим конструктом), одночасно усуваючи можливу неоднозначність, властиву однойменним речам спільної мови. Дефініція повинна бути сумірною з тим, що вона визначає. Вона не повинна бути негативною там, де можливе позитивне визначення. У нових галузях знання до підбору вдалого однослівного терміну замість нього може вживатися коротка дефініція [46, с. 181].

Вимоги до терміну:

1. Термін має бути по можливості коротким і точним. Вдалий термін – не лише етикетка; він повинен чітко і повністю подавати характеристики поняття. Не всі терміни подають опис структури, аномалії, процесу чи функції, але взагалі кожний термін має короткі вказівні чи описові характеристики.

2. Специфічність. Ця ознака – дуже бажана якість для терміна у кожній галузі науки. В ідеалі термінологічне найменування повинне бути однозначним у межах окремої галузевої термінології і не мати синонімів.

Від терміна також вимагають, щоб він не мав емоційно-експресивного забарвлення, був цілеспрямованим на об'єкт у системі або ряді та відповідав словотворчим закономірностям мови. Разом від терміна вимагається, щоб він служив ґрунтом для утворення деривативів, але лише у межах своєї системи [46, с. 190].

Сукупність перелічених ознак, як показує практика, існує лише в ідеалі для невеликої кількості термінів. У дійсності ж та чи інша ознака або відсутня, або існує у послабленому стані. Звідси й випливають основні проблеми, пов'язані з перекладом термінології [17, с. 51].

Сучасне глобалізоване й інформатизоване життя як української, так і світової спільноти характеризується швидкими темпами розвитку. Повсякчас, це вимагає все нових і нових номінацій реалій, понять, явищ, процесів, дій та станів. Саме тому з-поміж усіх наявних рівнів у сучасних мовах найдинамічніше розвивається лексико-семантична система. Однією з важливих її підсистем є термінологія, як своєрідне сховище професійно-наукової інформації. Мовні одиниці зазнають постійних змін (неологізації, семантичної і структурної перебудови, стилістичної транспозиції, архаїзації тощо). Водночас вони фіксують досягнуті результати знання, що входять у подальший рух наукової теорії й практики. З цього погляду актуальними є дослідження процесів розвитку і формування окремих терміносистем. Насамперед – це торкається суспільно-політичного дискурсу, невіддільно пов'язаного з динамікою соціуму [60].

У лінгвістичній науці кінця ХХ – на початку ХХІ століття засвідчено, що найбільш істотної динаміки серед усіх терміносистем набула саме суспільно-політична. Зокрема йдеться про класичних розробників концепту політичного дискурсу, праці яких ознаменували початок його наукового вивчення – М. Фуко, Р. Барта, Ж. Бодрієра, Ю. Габермаса, У. Еко, Н. Хомського, Г. Ласвела, а також М. Бахтіна (хоч і поняття політичного дискурсу в нього відсутнє, його погляди використовують для аналізу політичного тексту). Важливим є доробок сучасних зарубіжних авторів, які аналізують специфіку

функціонування політичного дискурсу в різних його виявленнях, і те, як ця специфіка визначає політичну дійсність – Т. ван Дейк, Л. Філіпс, М. Йоргенсен, Р. Андерсен, М. Шретер, Г. Гіртг, З. Кльоох [60].

Тому не виникає ніяких сумнівів, чому впродовж останніх років саме ця термінологія викликає неабияке зацікавлення науковців, дослідження яких базується різноаспектністю тематики, зокрема чимало проблем висвітлюються стосовно походження, розвитку і формування, джерел поповнення нових термінів, впливів мовних і позамовних чинників на безпосереднє формулювання, особливостей складу і структури названих лексичних одиниць, також визначення норми й варіантності, комунікативно-стилістичного функціонування, належного лексикографічного опрацювання і коректної репрезентації в словниках.

Теоретичний матеріал і численні дослідження мовознавців вказують на те, що основними джерелами збагачення суспільно-політичної термінології, як і всієї лексикосемантичної системи, є традиційні ресурси.

По-перше, найбільш дієвим поповнювачем аналізованих одиниць було і залишається словотворення як на базі питомих, так і чужомовних ресурсів різними способами деривації [60].

Цікаво, що новітні явища, процеси і події суспільно-політичного характеру можуть бути блискавично «ословлені» мовцями. Одним із таких прикладів може слугувати одиниця *жовтожилетник*, утворена одразу після початку потужного страйку *жовтих жилетів* у Франції: «Серед тих, хто захоплений бунтом *жовтих жилетів* у Франції навряд знайдуться ті, хто розуміє, що усілякі єврорухи за ковбасу та проти євробюрократів призведуть до того, що їхні країни зосередяться на власних проблемах, економічній кризі, спричиненій популістами та, відповідно, відкладуть *українське питання* у найдальшу шухляду» [60].

По-друге, це новозапозичення з різних мов, із-поміж яких більшість уже стали або поступово набувають ознак інтернаціоналізмів. Характерно, що нині істотно переважають англіцизми й американізми: шатдаун (із англ. *Shut down*

— вимикання) – тимчасова або часткова зупинка роботи державних органів; фактчекінг (із англ. *fact checking*) – перевірка достовірності свідчень, описаних у текстах науково-популярного і публіцистичного стилів; дауншіфтинг (із англ. *downshifting* – перемикання автомобіля на нижчу передачу, уповільнення або ослаблення будь-якого процесу) – соціальна поведінка, що полягає у зміні способу життя на менш напружений завдяки зміщенню життєвих цінностей заради себе чи сім’ї; спін-дóктор/спіндóктор (від англ. *spin* — вертіння, кружляння і *doctor* — лікування) – радник, який займається повідомленнями в засобах масової інформації і є професіоналом у царині зв’язків із громадськістю та інші. Наприклад: *The National Park Service has blocked access to the main Christmas tree near the White House due to a government shut down that occurred in the country after the Senate failed to adopt next year's budget on Saturday night.* – Національна паркова служба США закрила доступ до головної ялинки країни, встановленої біля Білого дому через урядовий «шатдаун», що настав у країні в ніч на суботу після того, як Сенат не зміг прийняти бюджет на наступний рік.

It seems that fact checking can be done automatically, but hardly anyone is able to verify all the factual statements of politicians or control the news which they receive and whether they are true. – I хоча може здатися, що фактчекінг це те, що можна робити автоматично, але наврядчи кожна людина здатна перевіряти усі твердження політиків або контролювати новини, які вона отримує та чи відповідають вони справді дійсності [60].

Мова не може існувати поза суспільством, так як обслуговує його важливі комунікативні потреби, при цьому політична термінологія не лише має змогу відзеркалювати «картину світу», а й слугує вираженням суспільної свідомості. Такі лексичні одиниці мають відносну самостійність, здатні впливати на виникнення певних суспільних уявлень і поглядів людини. Здатність формувати її суспільну підсвідомість. У функціональному плані комунікативна роль політичної термінології полягає у впливі на свідомість суспільства і у формуванні бажаної суспільної думки.

Існує чимало визначень суспільно-політичної лексики у лінгвістичній літературі. І. Ф. Протченко дає найбільш розгорнуте визначення суспільно-політичної лексики, який тлумачить дану лексику, як одну з частин словника, котрі складають назви явищ та понять зі сфери суспільно-політичного життя. Проте все ж деякі лінгвісти прагнуть уточнити це визначення, підтверджуючи це тим, що мова йде про лексику в тому вигляді, у якому вона існує поза науковими текстами та сферою спілкування вузького кола фахівців. Під суспільно-політичною лексикою багато мовознавців розуміють більш широке коло лексем, включаючи до їх складу всі слова суспільно-політичних текстів.

Так, на думку В. М. Лейчика до суспільно-політичної лексики відносяться терміни суспільних та політичних наук, професіоналізми та загальнолітературні слова й вислови, номенклатурні одиниці, власні назви. За умов такого підходу межі суспільно-політичної лексики стають надто розмитими, а її склад надто неоднорідним, що унеможлиблює виявлення тих чи інших спільних ознак, які характеризують всю цю групу в цілому [41, с. 43]. У наукових дослідженнях зустрічаються й інші спроби створення дефініції поняття «суспільно-політична лексика». Так, у визначенні, запропонованому Т. Д. Савенко, відображено склад лексики суспільно-політичного змісту з погляду його структури: «Суспільно-політична лексика – це велика лексико-семантична єдність, неоднорідна за складом, яка являє собою макроструктуру, що складається з власне суспільно-політичної лексики та потенційно суспільно-політичної лексики, характерними ознаками яких є їх відносна автономність і наявність термінів та нетермінів, однослівних та неоднослівних номінативних одиниць» [45, с. 15].

Відомий лінгвіст І. В. Холявко пропонує навпаки більш розширенішу версію визначення, а саме визначає те, що суспільнополітична лексика не є однорідною за складом. Макроструктура одиниць має різне походження, спрямованих ідеологічно та спеціалізованих лексично, семантично і фразеологічно для вираження значень із галузей суспільного, політичного, економічного, соціального, морально-етичного життя суспільства. Також

дослідник вважає доцільним при віднесенні слова до суспільно-політичної лексики враховувати такі критерії:

- 1) наявність спеціальних ремарок у тлумачних словниках;
- 2) наявність пояснень або дефініцій слів у довідковій літературі – галузевих енциклопедіях, термінологічних словниках, загальнополітичних довідниках;
- 3) частотність використання, функціональне навантаження лексеми (при відповідній поняттєвій співвіднесеності);
- 4) урахування контекстуальних значень мовних одиниць, які не входять до термінологічних словників і довідників, а також характеру їхніх суспільно-політичних ілюстрацій [65, с. 6-7].

Переважну більшість визначень суспільно-політичної лексики об'єднує, по-перше, те, що вони є соціологічно спрямованими; по-друге, те, що основним вважають систему понятійно-сміслових сфер, на яких вона базується (А. А. Бурячок, І. Ф. Протченко, Т. Б. Крючкова, Ю. А. Бельчиков, Л. Л. Бантишева, К. Зіра, С. А. Манік, М. Фуркад, Н. Халіда).

Суспільно-політичній лексиці властиві такі ознаки: 1) особливості асоціативного мислення, як чинник семантичного розвитку слів, роблять суспільно-політичну лексику відкритою системою, яка постійно поповнюється одиницями інших лексичних розрядів; 2) соціально-ідеологічна оцінність, яка є інтегральною характеристикою досліджуваного шару лексики; 3) поняттєво-смістова співвіднесеність із суспільно-політичною сферою [12, с. 26].

Для того, щоб визначити місце суспільно-політичної лексики в системній організації мови, необхідно розмежовувати поняття «лексика суспільно-політичного дискурсу», «публіцистична лексика», «суспільно-політична лексика». Критеріями віднесення лексичної одиниці до одного з названих вище лексичних розрядів є: уживання в суспільно-політичному дискурсі (лексика суспільно-політичного дискурсу); часте й переважне вживання в дискурсі суспільно-політичного характеру (публіцистична лексика); позначення словом

поняття з галузі політичного або соціального життя (суспільно-політична лексика) [45, с. 15].

Досить часто лінгвісти висловлюють переконання, що суспільно-політична лексика є абсолютним синонімом політичній термінології. Але це не зовсім відповідає дійсності, оскільки політична термінологія є лише частиною суспільно-політичної лексики. Ототожнення цих двох понять відбувається через те, що у більшості досліджень відсутнє чітке розмежування термінологічної та нетермінологічної лексики. В даній роботі розглянемо поняття політичної термінології, яке відрізняється різними тлумаченнями. Деякі мовознавці вважають, що головною характеристикою політичних термінів є те, що вони слугують однією із складових суспільних наук, в тому числі філософії, права, історії, економіки, політології, психології тощо.

Проте дискусійним залишається питання щодо визначення поняттєвої сфери, яку охоплює поняття «політична термінологія»: це термінологія в традиційному розумінні цього слова чи досить широка тематична група слів. Отже, з метою уникнення недиференційованого використання понять «суспільно-політична лексика» і «політична термінологія» постає необхідним з'ясувати специфічні ознаки політичної термінології [38, с. 15].

На думку багатьох дослідників, найбільш точним є визначення Т. Б. Крючкової, яка вважає, що суспільно-політична термінологія – це частина термінології суспільних наук, якій притаманна властивість ідеологізованості [38, с. 15].

А. А. Бурячок пропонує таке визначення поняття «соціально-політична термінологія»: «Соціально-політична термінологія – це особливий шар термінологічної лексики, що займає проміжне місце між функціонально обмеженими терміносистемами, позбавленими емоційно-експресивного забарвлення, і загальноживаною літературною лексикою, з якою постійно інтерферує, що робить диференційну межу між ними мінливою, рухливою». Наведена дефініція акцентує увагу на складності чіткого визначення меж політичної термінології [10, с. 22].

Політичні терміни – це загальновідомі суспільно-політичні лексеми з нейтральною аксіологічною конотацією. Вони протиставлені аксіологічно маркованій суспільно-політичній лексиці, до якої відносять назви сталих суспільно-політичних понять та реалій з гнучкою конотативною зоною (служать для передачі динаміки цінностей суспільно-політичного процесу). Відділяють окремо лексеми, лозунги, лозунгові слова, власні імена, що характеризують конкретний факт, явище, подію, поняття, актуальні для певного відрізка часу; для них характерна діахронічна обмеженість та сильні асоціативні зв'язки і свідомості мовців – їх відносять до групи хронофактів [49, с. 139].

Одним із активно обговорюваних термінознавцями питань суспільно-політичної термінології є визначення її понятійної сфери: слід її трактувати, як досить широку тематичну групу слів чи все ж як термінологію у традиційному розумінні слова [55, с. 33].

Приєднуємося до поглядів тих мовознавців, які за терміном суспільно-політична термінологія закріплюють значення сукупності термінів суспільних наук. За структурою суспільно-політичні терміни можуть бути простими (однокомпонентними) та складними (багатокомпонентними) [31, с. 55].

В ролі першого компонента можуть виступати термінологічні й нетермінологічні одиниці різних граматичних розрядів слів. Дослідники суспільно-політичних терміносполук досі нечітко розмежовують фразеологічні та термінологічні словосполучення. Складні терміни суспільно-політичної термінології поділяють на три групи: галузеві терміни, що складаються з обох членів-термінів і зазвичай зрозумілі лише фахівцям у галузі суспільних наук; терміни змішаного типу, в яких лише один член є термінологічним словом; терміни, що складаються з обох нетермінологічних слів [54, с. 78].

Найбільше погоджуються дослідники у виокремленні таких ознак політичної термінології: динамічність та відкритість складу, тематична дисперсія, дифузність, функціонування за межами спеціального тексту,

стильова не закріпленість, широта сфери вживання, загальна зрозумілість, ідеологічність [62, с. 140].

У виокремленні інших особливостей суспільно-політичної термінології дослідники не одностайні. До таких характеристик належать: наявність у термінів «суспільно-політичної» семи [56, с. 220], деаксіологізація термінів; аксіологічна маркованість; наявність конотативно-номінативного різновиду первинного (прямого) значення, тобто значення, в якому денотативно-сигніфікативний і конотативний макрокомпоненти однаково представлені ядерною і периферійною частинами [42], емоційно-експресивне забарвлення [10], структура значення окремих слів, також не лишається незмінною, а поповнюється або втрачає певні семантичні компоненти.

У своїх численних дослідженнях В. М. Лейчик вказує на те, що для встановлення меж політичної термінології слід брати до увагу два основні моменти:

1) усі ці терміни позначають наукові поняття так само, як науково-технічні терміни, тільки вони на відміну від звичайних наукових термінів, виражають поняття суспільних, а не природничих та технічних наук.

2) політичні науки (теорія держави й права, політологія) відносяться до суспільнознавчих наук, відповідно до цього політичні терміни входять до корпусу суспільних термінів.

Основною сферою функціонування суспільно-політичної лексики та термінології є публіцистичний і художній стилі. Публіцистичний і художній стилі містять численні елементи суспільно-політичної лексики та суспільно-політичної термінології, оскільки вони описують категорії, поняття та явища суспільного життя. Твори публіцистичного стилю розраховані на сприйняття широкими верствами носіїв певної мови, тому лексичний склад цих творів має бути зрозумілим.

Політичні терміни поділяються на три різновиди по ознаці «зрозумілості» тієї або іншої частини населення:

1. Загальнозначущі терміни характеризуються тим, що вони вживаються в повсякденному змісті і зрозумілі усім, до цієї групи термінів відносяться, наприклад: *біженець, влада, авторитет; citizenship, civil society*.

2. Спеціальні політичні терміни володіють особливим політологічним змістом, (і, зазвичай, зрозумілі далеко не всім, а лише фахівцям в області політології), наприклад: *автократія, бюрократизм; Old Glory, Englishry*.

3. Спеціально-технічні терміни відбивають область спеціальних знань - техніки, економіки, медицини (видимо, ці терміни повинні бути зрозумілі політикові, що є ще і фахівцем в іншій області) наприклад: *радарні системи, політика з техніки безпеки; antinuclear resolution, nuclear-free policy* [2, с. 165].

Термінів, що мають відповідники у загальноповживаній лексиці (загальноповживані слова довгота, додаток, рівняння, уявлення і терміни — географічна довгота, граматичний додаток, математичне рівняння, психологічні уявлення тощо), в сучасній мові відносно небагато. Основна функція політичної термінологічної лексики номінативна, терміни називають спеціальні поняття з різних галузей людських знань. У цій функції вони завжди виступають у науковому, публіцистичному, професійно-виробничому й діловому стилях [2, с. 93].

Оскільки серед політичних термінів переважають в основному терміни-словосполучення, то вони й виступають основною проблемою при перекладі політичного тексту.

Найважливішою ознакою політичного терміну є його відтворюваність у професійній сфері вживання для вираження конкретного спеціального поняття. Складений термін буде стійким лише для певної системи розуміння. За межами конкретної термінологічної системи таке словосполучення не буде стійким і не сприйматиметься, як зв'язана мовна одиниця. Отже, за кожним складеним терміном стоїть стійка, стандартно відтворювана структура складного професійного поняття.

У межах політичної термінології виділяється значний відсоток термінів, утворених синтаксичним способом. За кількістю компонентів можна виділити 1) двокомпонентні; 2) трикомпонентні; 3) полікомпонентні.

Найбільш поширеними в політичній термінології є такі синтаксичні типи:

I. Двокомпонентні:

1. «прикметник + іменник у Н. в. однини»:

Приклади: *військова політика, ядерний потенціал, етнічний шовінізм, Американський уряд, політична коректність, економічна криза, national animosity, dynamic diplomacy, extensive assistance.*

2. «прикметник + іменник у Н. в. множини»:

Приклади: *далекоглядні реформи, місцеві вибори, державні витрати, political interests, social privileges, factional activities.*

3. «іменник у Н.в. + іменниково-прийменникова конструкція»:

Приклади: *передача для розгляду, пенсія по старості; acceleration of relations, aggravation of tension.*

II. Трикомпонентні синтаксичні типи:

1. «прикметник + прикметник + іменник»:

Приклади: *загальнодержавне політичне об'єднання, міжнародна судова система; president's final speech, ambassador's national flag.*

2. «іменник у Н.в. + прикметник + іменник у Р.в.»:

Приклади: *виконання державного розпорядження, втілення законодавчого проекту; performance of official duty.*

3. «іменник у Н.в. + іменник у Р.в. + іменник у Р.в.»:

Приклади: *легітимність політичної влади, класифікація політичної влади, відстрочка виконання закону.*

III. Полікомпонентні терміни можуть включати чотири, п'ять, шість і більше одиниць.

Приклади: *відділ сім'ї, молоді та спорту при державній обласній адміністрації, irreversible decline in political activity, zone free from foreign*

military presence, Interstate and Foreign Commerce Committee, atmosphere of good-neighborly relations and cooperation [63, с. 115].

Дослідники політичного дискурсу зазначають (Р. Водак, Г. Вудвард, Д. Грейбер, В. З. Дем'янков, Р. Дентон, Г. С. Соловей, О. І. Шейгал), що основними функціями політичної термінології є аксіологічна, апелятивна, емотивна і експресивна. При перекладі політичної лексики для збереження її експресивності можуть використовуватись політичні терміни, реалії та символи. Відтворення політичних текстів у різних лінгвокультурних традиціях передбачає власне переклад чи адаптування тексту. Збереження або зміна лексичними одиницями свого статусу (термін – реалія – символ) впливають на збереження або зміну типу перекладеного тексту (переклад чи адаптація).

Відповідно, якщо текст створюється у споріднених лінгвокультурах, лексичні одиниці відтворюються переважно одиницями того самого статусу: термін – терміном, реалія – реалією, символ – символом. У разі приналежності тексту до віддалених лінгвокультур, статус лексичних одиниць у перекладі може змінюватись, що призводить до підсилення чи послаблення мовної етноспецифічності [57, с. 9]. Наприклад, статус реалії *Правий сектор* різко змінився на статус символу радикального українського націоналістичного руху, як для україномовної, так і для англійської культур. Часто у текстах ЗМІ використовується транслітерація даної лексеми *Pravy Sektor* або комбінована реномінація, що поєднує транслітерацію та буквальный переклад – *Pravy Sektor (Right Sector)*. Завдяки ЗМІ, іншокультурний комунікант побачив і пережив події в Україні 2013–2016 років практично синхронно з українцями. Ці події стали емблематичними як для України, так і для інших країн. Таким чином, лексема «*Правий сектор*» в англійській мові не встигла пройти традиційно довгий етап покомпонентного перекладу, а майже відразу почала перекладатися графічною калькою без коментарів і конкретизаторів й набула статусу символу [44, с. 4].

Будь-який дискурс, зокрема і політичний, за своїм характером спрямований на навіювання, враховує систему поглядів потенційного

інтерпретатора з метою модифікувати наміри, думки і мотиви дій аудиторії [68, с. 321].

1.2. Функції політичної термінології в художньому тексті

Художній текст є надзвичайно складною структурою. У ньому виокремлюють різні, але взаємопов'язані рівні: ідейно-естетичний, жанрово-композиційний і мовний. Перед перекладачем художнього тексту постають такі завдання: зрозуміти текст оригіналу, тобто сприйняти його як глядач, а потім перетворити його мовою перекладу [47, с. 11].

Що може впливати на переклад? На переклад впливає широкий діапазон прагматичних факторів. До спектру таких факторів можна віднести комунікативне та прагматичне призначення перекладу, жанрово-стилістичні та національно-культурні особливості оригіналу. Не менш важливим фактором є фонові знання учасників комунікації, їх соціально-психологічні характеристики, прагматичне завдання самого тексту перекладача. Найбільш характерним для мови художньої літератури – це стильова взаємодія. Саме така образна мова виокремлює твори художньої літератури з-поміж усіх інших текстів. Вона не тільки наповнює естетичним змістом безобразні мовні елементи, а ще й не обмежена традиційними тропами та фігурами, перетворює їх у систему художньо-мовного бачення світу.

З розвитком науки та техніки відбувається впровадження в мову все більшої кількості лексичних одиниць, що позначають предмети та явища, технології та процеси різних технічних і наукових галузей знань. Термінологічні одиниці проникають не лише в наукові трактати і технічні тексти, але й з'являються в нехарактерному для них середовищі функціонування – у творах художньої літератури. Все частіше автори залучають до художнього тексту терміни не тільки для опису певних наукових явищ, предметів технічних галузей знань, але й для вираження характеристик героя, його уподобань та занять [21, с. 301].

Дедалі більше термінологічної лексики з'являється у художніх текстах; детермінологізовані слова наукової мови входять до структури художніх образів. Проблемою функціонування термінів у художніх творах займається чимало дослідників. Серед них Г. Абакумова, В. Карпова, Т. Катиш, Т. Молодід та Є. Панаєва [48, с. 8].

Суспільно-політична лексика, як компонент художнього тексту, вже досить тривалий час перебуває в колі зацікавлень лінгвістів; вона вивчається не лише на матеріалі публіцистичних текстів, для яких є найбільш властивою, але й на матеріалі творів художньої літератури. На думку І. Протченка, питання про розширення кола джерел, що залучаються для вивчення та аналізу цієї групи лексики, «є суттєвим не просто з точки зору необхідності урізноманітнити ілюстративний матеріал, але і як свідчення активного вживання суспільно-політичної термінології, її використання в художніх творах, у мовленнєвій практиці широких мас населення» [50, с. 19]. У цьому сенсі видається актуальним звернення до аналізу суспільно-політичної лексики, яку вживають у своїх творах безліч письменників-постмодерністів, адже лексика постмодерних творів ще не була предметом спеціального лінгвістичного дослідження. Також слід звернути увагу, що суспільно-політична лексика, часто використовувалася в текстах української постмодерної прози. Для цього можуть слугувати твори Ю. Андруховича, С. Андруховича, Ю. Винничука, С. Жадана, О. Забужко, М. Матіоса, С. Пиркала, А. Чеха. Загальноприйнятим є погляд, згідно з яким до категорії суспільно-політичної лексики входять слова, що стосуються політики, економіки, різних аспектів суспільного життя, проблем державного будівництва, функціонування державних і громадських інституцій тощо [3, с. 43].

Використання термінів в художньому тексті вказує на його функціональну рівність по відношенню до інших загальних слів, а також про те, що він використовується часто в загальномовному вживанні. Даний фактор поступово стає звичним засобом образного мислення, що лежить в основі творів художнього стилю.

Тим не менше, мова художньої літератури прагне оновлення слова, здобувати з лексичної семантики нових значеннєвих нюансів, створення нових відтінків. При цьому не тільки змінюються особливості вживання слів, виявляється тенденція до зміни антономічних та синонімічних відношень. Термін у художніх текстах позбувається своїх специфічних ознак, при цьому набуваючи додаткових, а то й зовсім інших, смислових значень – він виступає головним елементом образної системи мови. Нейтральний за природою, у новому стильовому контексті термін, може розвивати емоційно-експресивні відтінки і конотації.

У сфері реального функціонування (зокрема у художньому тексті) терміни можуть бути представлені не тільки іменниками, а також словами, вираженими іншими частинами мови, зокрема прикметниками. Розмірковуючи про експресивність терміна, відома дослідниця термінології Г. Абакумова поряд з препозитивними й постпозитивними компонентами терміна, загальним контекстом його вживання, інтонацією, особливими синтаксичними факторами виділяє прикметники, як особливий засіб надання терміну експресивно-емоційного відтінку: «Цікаво, що засобом створення емоційно-експресивного забарвлення терміна можуть виступати й прикметники в ролі означення. Як правило, ці слова не є термінами, а є епітетами, що характеризують термін» [1, с. 87].

Вживання термінів у художній літературі обумовлено тим завданням, яке ставить перед ним автор, його естетичним смаком, ідіостилем і майстерністю. У творах терміни мають свої певні стилістичні функції.

Термінологічні слова часто вживаються для виокремлення авторської думки, для створення оригінального художнього образу, хоча важливо додати, що особливої експресії набуває термін саме тоді, коли автор навмисне поєднує розмовно-побутові мовні елементи поряд з іншостильовими мовними елементами, маючи стилістично-виражальну мету.

Регулярність вживання термінів залежить також від жанру літератури. Якщо взяти до прикладу тексти фантастичного стилю, то увага буде звернута

до найновіших досягнень людства в галузі фізики, астрономії, ракетної техніки, атомних бомб тощо. Це призводить до того, що в таких текстах буде часте вживання значної кількості термінів. У художніх текстах використовуються терміни, що дають загальне уявлення про факти громадської, виробничої, наукової та іншої діяльності, яку описує автор. Такі терміни не слідують один за одним, адже вони не є результатом логічних доказів. Терміни лише характеризують певні явища і сприяють, як один із засобів, створенню необхідного колориту.

Власне кажучи, використання термінолексики у художніх текстах здійснюється по-різному. Часто вживання спеціальних слів і сполук визначається засобами естетичної «денейтралізації» слів, що позбавлені у сфері свого прямого застосування тих психологічних рис, які є необхідною передумовою художньої мови. Це виявляється в уживанні оригінальних епітетів, порівнянь, характерних дієслів, зокрема таких, що персоніфікують позначуваний терміном об'єкт, наділяють його рисами живої істоти [32, с. 140].

І. Гальперін зазначає, що якщо терміни в науковій прозі є найбільш поширеним засобом вираження наукових понять і відповідно виконують науково-пізнавальну функцію, то в художній прозі – це вже особлива стилістична функція. Іноді терміни в художніх творах використовуються, як засоби мовної характеристики героїв. У цьому випадку наукові й технічні терміни виступають, як умовні прийоми непрямого опису середовища, обстановки, інтересів персонажів твору. Визначальним є те, що читачеві для розуміння тексту навіть не обов'язково точно знати зміст та дефініцію цих термінів. У деяких випадках спеціальна термінологія в прямій мові героїв створює не стільки мовний портрет, скільки сатиричний ефект [14, с. 59].

Визначальною вимогою стилістичного використання термінів є його чітке термінологічне значення. Інакше кажучи, умовою для стилістичного використання терміна є його повна співвіднесеність тільки з одним термінологічним рядом.

На думку Т. Катиш, термінологічна лексика в художні твори вводиться переважно без пояснень. Якщо ж у художню тканину твору треба ввести вузькоспеціальні терміни, то їх значення, як правило, пояснюється автором. Використання термінологічної лексики в художніх текстах не повинне ускладнювати сприймання тексту. Тут терміни вживаються не лише для того, щоб назвати поняття, а й для того, щоб з'ясувати сутність явища, розкрити його зміст [34, с. 9].

Для того аби здійснити переклад термінів у художньому тексті, на відміну від наукового тексту, зазвичай використовують терміни-еквіваленти, хоча можливі й інші трансформації — заміна видового поняття родовим, синонімом, нульовий та описовий переклад. Багато дослідників рекомендують звернути увагу на особливість перекладу терміна в науковому тексті, а саме те що в таких текстах, можна виявити велику взаємозалежність його елементів. Адже не дарма автор залучає терміни у свої роботи. Він додає їх з певною метою — створити цілісне сприйняття. Переклад термінів у художніх текстах не обмежений жорсткими вимогами, які можна спостерігати у наукових працях. Від такої одиниці не вимагається абсолютна точність відповідності терміна. У перекладі художнього твору може бути кілька еквівалентів, якщо вони своєю різноманітністю не будуть порушувати логічності сприйняття. Використання терміну у художній літературі всього лише елемент стилю, основа створення художнього образу, проте це зовсім не означає, що перекладач може випустити термін або перекласти його нетерміном. Навіть доволі близький за значенням синонім, котрий належить до терміносистеми протилежної галузі науки або сфери життя, може порушити всю цілісність сприйняття художнього твору.

Важливим є стилістичний аспект в розумінні політичної термінології, тобто визначення інтерпретації письменником, їх художнього призначення, функції окремих термінів. Необхідно виявити, яке ідейно-естетичне спрямування мають усі ці фактори і як вони можуть бути пов'язані з ідейно-образною системою. Мова — елемент мистецтва, виступаючи в художній

літературі, стає змістовною і наповненою тільки тоді, коли її значення і форма служать втіленню ідейно-художнього задуму автора.

До стилістичних функцій відносять: номінативна, текстотвірна, характеризуюча, диференційна, компресійна. До стилістично-прагматичних входять: емотивна, експресивна й оцінна функції. Терміни, які виконують інформаційні функції, у художній текст вводяться без допомоги роз'яснень. Хоча часто зустрічаються, що термін вводять з допомогою авторських тлумачень або у складі контекстуальних синонімів.

Часто в художніх творах порушуються життєві проблеми, тому не дивно, що тематично зумовленою є текстотвірна функція терміна в сучасному художньому мовленні. Термін не є елементом жодної стилістичної фігури, його позиція в середині мікроконтексту створює ефект підсилення перед очікуванням читача.

Також можна віднести характеризуючу функцію термінології в художньому мовленні. У художньому тексті використовуються терміни, які підсилюють значення наданої інформації, отже, виконують диференційну функцію. Термін в художньому мовленні виконує стилістично-прагматичну функцію. Не рідко, термін породжує експресію, через невідповідність факту стереотипним уявленням. У такий спосіб створюється експресія твору, а також використання терміна забезпечує підсилення очікувань читача.

Тож, під час використання у художніх текстах, політичний термін може втратити свої специфічні ознаки, але при цьому набуваючи додаткових. Політична термінологія задовольняє потребу для яскравої передачі думки, для створення оригінального художнього образу. Терміни можуть вводиться у художній текст з поясненням або без. Використовуючи терміни разом з іншими засобами мовної виразності потрібно не забувати, що терміни можуть створювати небажаний сатиричний ефект, який автор прагнув уникнути. Використання політичної термінології під час створення ними стилістичних функцій, може свідчити про їхню рівноправність із іншими шарами лексики сучасного англійського художнього дискурсу.

1.3. Труднощі перекладу політичної термінології

Термінологія слугує засобом спілкування спеціалістів певної галузі та виражає різні поняття. На відміну від більшості термінів природничих і технічних наук, політична термінологія має низку характерних рис: неточність найменування, емоційно-оцінна конотація, відомість широкому колу носіїв мови завдяки вживанню у ЗМІ, відносна стійкість через нечасту появу нових понять в ідеології, залучення термінів з інших сфер науки і людської діяльності [44, с. 2-3].

Термінологічний апарат політичної лексики передає багатогранність, гостроту соціальних процесів, є досить різноманітним і залежить від ідеологічної установки автора чи промовця. Політична термінологія виступає засобом формування у масовій свідомості відповідної картини світу [44, с. 2-3].

Дослідження проблем перекладу політичної термінології на сьогоднішній день є досить актуальним в лінгвістичній науці. Актуальність підтверджена виходом численних публікацій щодо цього питання (роботи Л. Л. Вагапової, Г. Кушнір, О. А. Борисової та інших).

Це зумовлене тим, що у сучасному суспільстві зростає інтерес до суспільно-політичної тематики, через надзвичайно динамічний темп розвитку суспільно-політичного життя у сучасному світі, підвищенням необхідності до рівня обізнаності та освіченості людини, культури населення, швидкими процесами глобалізації, розвитком інформаційних технологій.

При перекладі, окрім врахування денотативного та конотативного компонентів змісту слід брати до уваги також прагматичний компонент, який являє собою відношення між мовленнєвим висловом та учасниками комунікації – відправником та одержувачем інформації. Під час перекладу здійснюється прагматична адаптація вихідного тексту, тобто вносяться певні поправки, під час яких враховуються соціально-культурні, психологічні та інші відмінності між тими, хто отримує оригінальний та перекладений тексти. Разом з тим, співвідношення різних мовних систем, в процесі перекладу відбувається

зіставлення різних культур, тобто це можна назвати певним актом міжкультурної комунікації [11, с. 27].

Політична мова інтегрована у художній текст – це, можна сказати, державна мова. Дане правило є дуже важливим, його не можна порушувати. Найбільша проблема в цьому випадку – неможливість в деяких випадках знайти точний, адекватний переклад з однієї мови на іншу. Це ускладнює роботу перекладача, створює певні перешкоди у використанні іншомовного політичного документа [40, с. 42].

При перекладі політичних термінів виникає проблема в їх багатозначності. Ця так звана багатозначність дещо відрізняється від добре знайомої нам багатозначності. Якщо багатозначне слово, що відноситься до зовсім інакшого семантичного поля стає зрозумілим, тоді політичний термін у контексті залишається розмитим. У політичній лексиці виділяються, як політичні терміни, так і реалії. Межа між цими два поняттями досить нечітка. Політична термінологія вирізняється взаємозв'язком з певною ідеологією. Однак, політичні реалії – це невід'ємна частина політичних термінів. Слова – це реалії, їхня ідеологічна спрямованість вже пояснена в словникових термінах. Проте, ідеологічне позначення слова частіше за все здійснюється під час мовлення, під час якого не лише подається інформація загального характеру, а й соціальна також.

Слова-реалії – це своєрідні орієнтири, що відсилають до певного суб'єкта політики і слугують ознакою прихильності політика до певної ідеології. Прикладом реалій можуть бути наступні: *President, Vice President, Secretary of State, the White House, Bill of Rights, Congress* (використовувались у виступах Джорджа Буша), *Верховна Рада*. Дана група політичної лексики відносно стабільна, її рухливість пов'язана зі змінами, що відбуваються в політичному устрої держави. За появи нових реалій, відповідно, виникає необхідність у нових назвах, і навпаки, коли якісь реалії перестають існувати, зникають і лексичні одиниці, що їх позначали. Політичні символи, як правило, несуть конотативне навантаження, здатні викликати колективні емоції. Досить часто

вони використовуються, як слова-лозунги, ключові слова політичних текстів. Експресивну конотацію дані слова отримують, як у певному політичному, так і в стилістичному контексті. Головною цінністю сучасних демократичних суспільств є свобода [44, с. 3].

Попри те, що значною проблемою під час перекладу політичних термінів є підібрати відповідник для перекладу такої лексичної одиниці, серед перекладачів є поширений спосіб перекладу термінології – через пошук словникового відповідника. Але під час таких пошуків виникають складнощі через багатозначність більшості термінологічних понять. У процесі перекладу різноманітних політичних текстів постають проблеми, зумовлені жанрово-стилістичними факторами. Їх причинами можуть бути: розбіжності в мовній картині світу англійської та української мови, відсутність коректних відповідників нових термінів, частою проблемою є особливості багатозначності англійських та українських слів, термінотворення в англійській та українських мовах. Варто взяти до уваги факт, що англійська та українська мови є типологічно різними: англійська – аналітична, українська – синтетична.

У процесі перекладу політичної термінології, виникають певні труднощі, особливо, якщо взяти до уваги залежність від низки термінів до відповідних ідеологічних концепцій. Перш за все, перекладач повинен правильно інтерпретувати вихідний текст, а тоді шукати засобів в мові перекладу, здатних передавати функцію вихідного повідомлення, його прагматику та емоційність. Переклад не може бути дослівним, адже дуже часто концепти чи реалії, які відсутні в мові перекладу, але наявні в оригіналі, вимагають додаткових пояснень чи тлумачень, інакше зміст перекладу залишиться незрозумілим для адресата і не матиме на нього такого ж впливу, як вихідний текст — на свого адресата, чим порушить інтенції автора [43, с. 63].

Труднощі перекладу пов'язані з необхідністю збереження, з одного боку, термінологічних ознак лексичних одиниць, а з другого — розмовності. Крім того, є труднощі, пов'язані з розбіжностями лексичних значень у різних лінгвокультурах [64, с. 14].

Якщо у спеціальних текстах терміни перекладають переважно за допомогою інваріантних та варіантних відповідників, кальок, дескриптивних перифраз, то в неспеціальних текстах такі терміни (переважно це широко відомі терміни та зрозумілі нефахівцям) перекладаються за допомогою еквівалентних чи варіантних словникових відповідників. Головним завданням при перекладі є збереження їх поняттєвого компонента, з одного боку, та етноспецифіки (включаючи символічність) — з другого [52, с. 15].

У дисертації Г. С. Соловей на матеріалі англо-українських, українсько-англійських перекладів політичних текстів різних типів (політична заява, політичне звернення, політична промова, політична стаття, політичний анекдот) запропоновано перекладознавчу класифікацію політичної лексики: (політичні терміни, політичні реалії, політичні символи), а також політичних новотворів (політичні новотворитерміни, політичні новотвори-реалії, політичні новотвори-символи), серед яких розрізняються неологізми та okazіоналізми, оскільки для різних типів новотворів домінують різні способи перекладу [57, с. 16]. У дослідженні зазначено, що кожна з груп політичної лексики передбачає різні перекладацькі стратегії і тактики: термінологізація/детермінологізація, збереження/втрата етноспецифіки, символізація/десимволізація, неологізація/втрата нелогічності тощо, що залежить від типу тексту, в якому вони функціонують. Ядерні політичні терміни переважно відтворюють за допомогою словникових відповідників (еквівалентних або варіантних) різними видами калькування; периферійні та маргінальні — за допомогою термінів-кальок, дескриптивних перифраз, комбінованої реномінації, реалій-кальок, варіантних та контекстуальних відповідників, лексико-семантичної трансформації, постійних відповідників, лексико-семантичної трансформації (модуляції), а також структурної транспозиції [57, с. 16].

Труднощі, котрі можуть виникнути під час перекладу, полягають перш за все через неоднозначність терміна, відсутність адекватного відповідника, якщо це стосується неологізмів. Також багато факторів залежить від національної приналежності терміна.

Найбільш повне спілкування між різномовними комунікантами здійснюється шляхом створення мови передачі тексту, комунікативно рівноцінного іншомовному оригіналові, тобто, шляхом його перекладу. Поняття «комунікативна рівноцінність» текстів украй важлива для розуміння механізму передачі іншомовного матеріалу. Для комуніканта два тексти виступають, як рівноправні форми існування того самого повідомлення, вони рівноцінні в їхньому функціональному і структурно-семантичному ототожненні. Під час передачі політичного тексту досягнення такої адекватності можливо лише, коли сам перекладач володіє «політичною грамотністю», причому, як іноземною, так і рідною мовою [30, с. 45].

Різні види перекладацької діяльності в неоднаковому ступені зберігають близькість до перекладу і, відповідно, відтворюють оригінал з більшою або меншою повнотою. Оскільки досягнення ідеального перекладу є не зовсім можливим, то перекладачеві доводиться йти на різного роду компроміси [9, с. 17].

Тексти багатьох політичних документів мають певні ознаки: рівний і спокійний стиль викладу інформації, щоб не викликати зайвих асоціацій і не відволікати від суті документа. Нейтральний виклад політичної термінології удосконалює розуміння суспільних відносин.

Таким чином, при перекладі політичної термінології, перекладач свідомо перестає здійснювати структурну і смислову відповідність між двома сторонами спілкування задля того щоб зберегти рівноцінність в плані дії. Одна з найважливіших форм виразу суспільства – це політичний текст. Політичний носій перекладної політичної інформації, що виступає у вигляді політичного документу або іншого письмового носія включає певні текстові особливості, характерологічний мовний вираз. Не зважаючи на суперечності, що виникають у поглядах різних лінгвістів та політологів всі вони нероздільні в тому, що будь-який текст містить в собі лексичну, граматичну та логічну основи, що організовані певним чином, задля передачі політичного повідомлення. З вище

сказаного стає зрозумілим, що політичні тексти при перекладі з однієї мови на іншу мають такі ж самі функціональні та прагматичні основи.

Переклад термінології здійснюється різними способами, а саме за допомогою таких міжмовних трансформацій, як лексичні, лексико-семантичні та лексико-граматичні. Завдання перекладача полягає в правильному виборі тієї чи іншої техніки в ході перекладу, щоб якнайточніше передати значення будь-якого терміна [37, с. 278]. Дослідження доводить, що в сучасному перекладознавстві на тлі політичного дискурсу широко використовуються такі різні способи відтворення термінів. Проблема перекладу політичної термінології, на перший погляд, є достатньо ґрунтовно досліджена в сучасному перекладознавстві. Однак переклад термінів, які не мають еквівалентів в мові перекладу, з'являючись дуже швидко разом з подіями сучасного політичного життя, залишається актуальним. Саме тому перекладач повинен звертатися до низки перекладацьких трансформацій для адекватного виконання перекладу, зокрема політичного тексту, в якому використовується специфічна термінологічна лексика, так як кожен термін має власне смислове та прагматичне навантаження. Для правильної передачі значення незнайомого і відсутнього в словнику терміна або термінологічного сполучення дуже важливо враховувати всі випадки його вживання в політичному дискурсі [43, с. 66].

Аналіз перекладів англомовних текстів засвідчує, що перекладачі використовують різні прийоми відтворення англійської політичної лексики українською мовою. Найуживанішими з них є наступні:

– транслітерація: *Tony Blair is back in the bully pulpit.* – *Тоні Блер знову виступає в ролі задиркуватого промовця* (тут і далі переклад С. Б. Моркотуна) [44];

– транслітерація з коментарем перекладача: *David Miliband is expected to be appointed to a "top" US government position if Hillary Clinton becomes president in January 2017, it was reported on Thursday.* – *У четвер було повідомлено, що Девіда Мілібенда, колишнього міністра іноземних справ Великобританії,*

можливо, буде призначено на одну з найвищих посад в уряді Сполучених Штатів, якщо Хіларі Клінтон стане президентом у січні 2017 року [44];

– калькування: *New Labour was the dominant political force in the UK for more than a decade, but even its biggest devotees proclaim it over.* – Упродовж більш ніж десяти років Нові Лейбористи були домінуючою політичною силою у Великобританії, проте навіть найбільш віддані їх послідовники оголосили про кінець цього періоду в історії партії [44].

– описовий переклад: *Perhaps Tony Blair's hastily convened Downing Street summit on asylum and immigration policy, held on Tuesday in the wake of last week's ministerial resignation and a swathe of further embarrassing newspaper revelations, will serve some useful purpose.* – Можливо, спішно скликаний Тоні Блером саміт у Міністерстві закордонних справ Великобританії з питань політики надання притулку й імміграційного курсу, проведений у вівторок в результаті відставки міністрів минулого тижня, а також низка подальших газетних викриттів, принесе певну користь [44].

– *Trained as a lawyer, he had developed a formidable reputation on Wall Street as a man to watch when litigation affected commerce. His specialty was monitoring trials and appeals and settlements and predicting their outcomes before they were final (J. Grisham «The Runaway Jury»)* – За освітою юрист, він отримав на Волл-Стріт репутацію поважного чоловіка, який відмінно знається на судових процесах, які стосуються комерційних справ. Його сильною стороною було відстежування таких процесів і передбачення фіналу задовго до його закінчення [44].

– *The ship you here is the Soviet feet ballistic missile submarine Red October (T. Clancy «The Hunt for Red October»)* – Корабель, який ви могли побачити був підводною субмариною радянського військово-морського флоту «Червоний Жовтень», котрий був озброєний балістичними ракетами [44].

– комбінована реномінація: *His system on the bear market was to sell short – not a practice considered to be entirely ethical in business (J. Archer «Not a Penny More, not a Penny Less»)* – На медвежому ринку (де завжди можна було купити

щось дешево, тому що ціни постійно знижувались), він притримувався власної системи «короткої продажі», яка рахувалась етичною в бізнесі [44].

На основі аналізу випадків використання транслітерації, калькування, описового перекладу та комбінованої реномінації, можна зробити висновок, що ці способи відтворення англійських політичних термінів є достатньо ефективними за умови, що перекладачу вдається висловити засобами мови перекладу найсуттєвіші ознаки й найважливіші у даному контексті компоненти значення поняття, що перекладається. Використовуючі такі трансформації, можна уникнути труднощів під час перекладу політичної термінології та найбільш точно передати зміст висловлювань [44, с. 3].

Протягом роботи вдалося виділити перекладацькі прийоми, які застосовуються для трансляції інформації, що передається при перекладі, а саме: додавання та упущення слів, мова йде про парні синоніми, що є досить таки характерними для англійської мови, інколи одне слово замінює два.

Під час перекладу також здійснюється перетворення, що спричинене лексичними проблемами під час перекладу.

Науковці А. О. Борисова, А. О. Колесник вивчаючи походження лексичних труднощів перекладу термінів суспільно-політичного характеру наголошують, що ознакою прагматичного аспекту текстів, котрі перекладаються є сполученість різних стилів і жанрів. Вони підкреслюють те, що така література містить у собі числену кількість неологізмів та термінів. Причиною лексичних труднощів при перекладі виступає також розбіжність мов. Саме тому, перекладаючи зміст оригінального тексту головних змін зазнає лексична складова. Застосовуються прийоми: калькування, транскрибування, антонімічний, описовий переклада, контекстуальна заміна та смисловий розвиток.

А. О. Борисова та А. О. Колесник вважають, що труднощі при перекладі суспільно-політичних текстів найбільш поширені. Передача назв, аббревіатур, безеквівалентної лексики, неологізмів, образної фразеології, термінів, багатозначних слів – основні лексичні труднощі з яким стикається перекладач.

Елементи денотативної системи вихідної мови ми можемо умовно поділити на декілька груп. Перш за все, це ті, що вже мають повні відповідники, тобто «перекладацькі еквіваленти» у цільовій мові. Це стосується власних імен, географічних назв, назв місяців, днів тижня, числівників, частини загальнолітературних слів, а також суспільно-політичної лексики [18].

Існують також однозначні англійські слова, що мають декілька українських відповідників. Вибір варіативного відповідника для перекладу таких слів залежить від сполучення цих слів з іншими або від більш широкого контексту. Окремо треба виділити багатозначні англійські слова, які складають значну частину англійської лексики. Останню групу складають слова, які не мають готових відповідників у цільовій мові.

А. О. Борисова та А. О. Колесник зазначають важливість структурних і лексико-семантичних розходжень між англійською та українською мовами, які вимагають під час перекладу перебудови синтаксичної структури речення або лексичних змін, тобто лексико-граматичних трансформацій [30, с. 180].

Різні автори пропонують на сьогоднішній день безліч класифікацій перекладацьких трансформацій. Два типи трансформацій виділяє Я. І. Рецкер: граматичні у вигляді заміни частин мови або членів речення, та лексичні, що полягають у конкретизації, узагальненні, диференціації значень, компенсації втрат, що виникають у процесі перекладу [57].

Використання лексичних трансформацій доцільно у тому випадку, коли у вихідному тексті наявна нестандартна мовна одиниця на мовленнєвому рівні, наприклад, власне ім'я, яке властиве лише певній вихідній мовній культурі і еквівалент якого відсутній у мові перекладу; термін у тій чи іншій професійній галузі; слова, котрі можуть позначати поняття й предмети, характерні для культури з мови якої перекладають, або відсутні. Трапляється, що вони мають іншу структурно-функціональну впорядкованість у мові, на яку перекладається.

На відміну від лексичних трансформацій, граматичні трансформації простежуються частіше в усному перекладі. Перекладач майже завжди стикається з розбіжностями у граматичних структурах вихідного тексту та

тексту перекладу. І щоб швидко підібрати правильний варіант перекладу, перекладач має бути обізнаним у всіх видах граматичних трансформацій.

Роблячи підсумки, важливо зазначити, що прагматичний аспект відіграє суттєву роль при перекладі політичної термінології. Пошук найбільш оптимального варіанту прагматичної, семантичної і стилістичної адекватності є рушійною силою використання тих чи інших перекладацьких трансформацій під час перекладу таких лексичних одиниць.

1.4. Жанрова своєрідність роману-антиутопії в оригіналі та перекладі

У ХХ столітті науково-технічний прогрес набирає обертів і проникає у всі сфери життєдіяльності. Література не стає винятком і шукає нових форм та засобів зображення. Англійську літературу в цей період значно більше цікавлять процеси, що відбуваються в людській душі, ніж реальні події, які їх викликали. Так у літературі з'являється новий жанр «антиутопія» [76, с. 167].

Поступове накопичення антиутопією ознак жанру, як достатньої і необхідної умови своєї ідентичності, процес тривалий, але жанр отримує характеристику своєї суті не із поза літературних ситуацій, а з власних літературних норм, кодифікованих теорією. Жанрові правила – «ніби конституція незалежної держави», – зазначає С. Аверінцев у праці «Історична рухливість категорії жанру» [29, с. 40].

Роман-антиутопія не завжди відмежовується від інших жанрів, зокрема, від утопії. Матеріалом для літературної рефлексії тих апокаліптичних настроїв, що панували в Європі на початку ХХ століття, служив сумний досвід втілення утопічних ідеалів в життя. В кінці ХІХ століття відбувається зближення утопії та наукової фантастики і утопія набирає нового футурологічного аспекту. Важко не погодитись із Т. Чернишовою, яка вважає що можливості для зародження літературної антиутопії «існували вже в класичній утопії, оскільки критика реального, сучасного авторові суспільства, завжди була другим планом в будь-якій утопії» [66, с. 79]. Дослівно термін «антиутопія» перекладається як

«протиставлений утопії». В утопії зображується суспільство позитивно ідеальне, а в антиутопії – негативно ідеальне. Антиутопія першої половини ХХ століття, розвивалася за принципами утопії, у тісному взаємозв'язку з нею, вона стає «домінуючим типом утопічної продукції» [28, с. 185]. Проте, на початку ХХ століття антиутопія не мала чітких жанрових ознак, вони сформувалися лише після публікації роману Є. Замятіна «Ми». Саме цей роман, після публікації у 1924 році, сформував канони нового жанру, який пізніше набув небувалого поширення. Значущість антиутопії полягала в прогностичності, спростуванні щасливого майбутнього людини. Прогнози авторів антиутопій підтвердилися в катастрофах та катаклізмах ХХ століття. Антиутопісти у своїх творах показували, що має бути розвінчаний міф про надмірну впевненість людини.

Н. Фрай розрізняв в утопічній моделі світу соціальне підґрунтя, що являло собою «...образ телосу або мети до якої прагне життя суспільства» [71, с. 26]. Відомий білоруський дослідник утопії Ч. Кірвель припускав, що «утопія належить до «пограничного мистецтва», що знаходиться на зламі між наукою та релігією, психологією та ідеологією, образом та концептуальним сприйняттям дійсності» [35, с. 8]. Серед досліджень, що присвячені проблемам літературної утопії, особливої уваги заслуговують ті, в яких автори звертаються до витоків утопічної парадигми, вказують на поетичну своєрідність утопічних творів. Близькість утопічної моделі світу до міфу зумовлена, за твердженням Є. Баталова, мотивом гармонізації хаосу через соціально-політичне насилля. Художній світ літературної утопії передбачає також такі прояви міфопоетики, як архетипні образи острову та героя рятівника. Відштовхуючись від міфологічних архетипів, процес творення цих архетипів проаналізував Ю. Давидов в праці «Интеллектуальный роман и философское мифотворчество». Він пише про такий тип міфу, як міф, що сконструйований на основі фрагментів історично завершеного історичного пізнання та «ціннісних координат». В утопії досліджується результат, а в антиутопії історичний контекст функціонування політичних міфів. Міфологізація образу

правителя характерна для більшості антиутопій, починаючи ще з Є. Замятіна [39, с. 184].

Як типологічне явище, яке володіє ознаками що мають здатність повторюватись, жанр соціально-утопічного роману є цілісною структурою із специфічними засобами вираження. Суспільно-політична лексика формує жанрову змістову домінанту тексту соціально-антиутопічного роману. Ця лексика використовується для опису явищ суспільно-політичної дійсності, а також для вираження політичних поглядів письменника. На відміну від науково-фантастичного роману, в якому опис соціального устрою вигаданого суспільства не обов'язковий, опис соціально-політичної та економічної сторони життя суспільства є обов'язковою складовою частиною роману, основною ознакою жанру [39, с.185].

Говорячи про утопічну свідомість, варто зауважити, що вона є органічною частиною людського менталітету, яка за певних соціально-політичних умов, у певні часові відрізки стає домінуючою, що більшою мірою сприяє не тільки продукуванню соціально-політичних міфів, але і їх функціонуванню в житті. Проте соціальна справедливість залишається, як і раніше, недосяжною, а невдалі експерименти «в реальному часі» дають поживу літературі, протилежній утопічному спрямуванню – антиутопії, дистопії, романам-попередженням [73, с. 111]. У літературі ХХ століття, тиск соціальної дійсності призвів до появи нового жанру зображення соціальних прогнозів – антиутопії.

Відомий дослідник утопії Є. Баталов у своїх дослідженнях підтримує позицію західного літературознавства щодо понять антиутопії та утопії. Він розділяє утопію на декілька умовних груп:

- антиутопія (принципове заперечення утопії)
- контрутопія (утопія, що налаштована на полеміку, не завжди негативна)
- негативна утопія (какотопія, дистопія) – зображення «хворого світу».

Існують дві опорні точки зору сучасного зарубіжного літературознавства щодо визначення поняття «утопія». Багато хто є представниками традиційного підходу і вони вважали утопією, насамперед твір де описувалася картина ідеального людського існування, змальовується ідеальне суспільствою. Хоча з такими тезами важко погодитись, адже якщо слідувати такому підходу, то тоді так можна класифікувати і антиутопію, бо в ній ідеальне людське існування змальовується з точки зору ідеального людського устрою, панування якого зображується в романі. Г. Морсон розглядав утопію з протилежної точки зору. Він вважав, що утопія слугує незаврешеним діалогом між утопією і антиутопією. Ч. Еразмус розглядав утопію, як експериментальну гру для всіх її учасників. Н. Фрай пропонує розглядати утопію, як розмежування значущих елементів, які згодом досягнуть повного розвитку.

Слід також зазначити, що антиутопічні твори першої половини ХХ століття стали своєрідною реакцією на тоталітарні режими, які активно формувалися в той час, зокрема в Радянському Союзі, Іспанії та Німеччині. Письменники-антиутопісти намагалися розкрити механізми діяльності суспільно-політичної системи [19, с. 45].

Разом з тим, в романах-антиутопіях першої половини ХХ століття особливої уваги заслуговує механізми художнього вирішення проблеми людини. Спосіб зображення створеного людиною нового світу базується не тільки на зовнішній передачі соціальної формації, а переважним чином через зображення почуттів та свідомості головного героя [20, с. 106].

Герой антиутопії завжди ексцентричний. Він живе за законами атракціону. Атракціон виявляється ефективним, як засіб сюжетотворення саме тому, що в силу екстремальності створеної ситуації змушує розкриватися характери на межі своїх духовних можливостей, у самих потаємних людських глибинах, про які самі герої могли навіть і не підозрювати. Відомий лінгвіст Є. Я. Баталов особливо виділяє кризу історичної надії, як особливість антиутопії, заперечуючи тим самим спроби звинуватити таких письменників як Дж. Орвелл та О. Хакслі в антикомунізмі: «Антиутопізм не може

ототожнюватись з антикомунізмом, це скоріше специфічна форма вираження суспільно-гуманістичних антитоталітарних настроїв та тенденцій» [7, с. 7].

Чітко усвідомлювана письменниками загроза нівелювання людської особистості підштовхнула їх до створення художніх творів, які б застерігали суспільство від цієї загрози. Аналізуючи жанр антиутопії на рівні поетики маємо можливість не лише виокремити історичну типологію жанру, але й розглянути утопію, як ту жанрову модель, від якої можемо вибудовувати типологію жанру антиутопії. Адже роман-утопія у порівнянні з романом-антиутопією є більш стійкою жанровою структурою. Щодо диференціації за тематичним принципом та з погляду тексту, то в науково-фантастичному романі опис соціального устрою суспільства не обов'язковий, а в антиутопії соціально-політична та економічна сторони життя суспільства є обов'язковими, складовими та ознакотворчими рисами жанру. Саме зображення на цьому фоні страждань людини, створює антиутопічну сюжетно-композиційну напругу. Саме ці жанро-диференціюючі чинники найчастіше виокремлюються теоретиками [39, с. 186].

Значна роль в антиутопічному світогляді приділяється художньому прогнозуванню, яке здійснюється за допомогою фантастичного: воно допомагає розкрити недосконалість існуючого порядку й негативні наслідки суспільних процесів. За допомогою фантастики здійснюється спроба передбачити протікання певних суспільних процесів у майбутньому та запобігти їх негативним наслідкам. Тобто, фантастика виконує в антиутопії викривальну і прогностичну функції, стаючи дедалі більше соціально й історично вмотивованою [22, с. 27].

Жанрові особливості перекладу традиційно привертають пильну увагу перекладознавців, оскільки належність оригіналу до певного жанру «може впливати на характер перекладацького процесу та вимагати від перекладачів використання особливих методів і прийомів», зумовлюючи тим самим «стилістичні характеристики тексту перекладу, а отже й необхідність вибору

таких мовних засобів, що характеризують аналогічний функціональний стиль уже в мові перекладу» [36, с. 119].

Під час перекладу цільовою мовою, англomовні оригінальні тексти повинні бути перекладені з урахуванням усіх стилістичних і жанрових норм, які були в тексті оригіналу, для того аби зберегти стиль автора. Як і будь-який інший жанр, антиутопія має певні характерні риси. Вона має свої рекурентні сюжетно-композиційні ознаки, що в свою чергу, вимагають від перекладачів достатньо високого рівня компетентності та освіченості. Адже якщо перекладач внесе власні корективи, то індивідуально-авторський стиль буде затьмарений стилем перекладача, в результаті вийде абсолютно інший твір, не схожий на оригінал. Тому важливо простежити усі ключові моменти та ознаки роману-антиутопії (композиційні домінанти), чітко проаналізувати текст, аби детально розуміти усі можливі тонкощі перекладу, що дозволить вийти на рівень мовностилістичних домінант.

Неможливо знехтувати тим фактом, що важливим жанротворним елементом не лише антиутопії, а й будь-якого художнього твору слугує його заголовок. Це саме той фрагмент тексту, який володіє особливою прагматикою, вміщує в собі особливу художню структурну та семантичну взаємодію, здійснює першочерговий вплив на читача, стимулюючи розуміння того, про що йдеться у творі [59, с. 43].

На думку Н. А. Сребрянської, заголовки антиутопічних творів мають свої «50 особливостей». Дослідниця не заперечує, що заголовкам антиутопій притаманні класичні функції заголовків будь-якого твору, а саме конкретизуюча та генералізуюча, проспективна і номінативна, прогностична тощо. Проте, порівняно з іншими жанрами, антиутопія не презентує в заголовку персонажа, місце або час дії. На думку дослідниці, якщо навіть одну з цих деталей можна знайти у заголовку, вона покликана на те, щоб показати перевернутість часу та ірреальність подій, що ми можемо спостерігати в заголовку роману «1984» Дж. Орвелла [59, с. 43]. Крім того, на особливу увагу

заслужують багатозначність, імпліцитність та підтекст заголовків окремих антиутопій, які є невід'ємним компонентом формування антиутопічного жанру.

Наприклад, заголовок роману «1984», також відомого як «The Last Man in Europe» («Остання людина в Європі»), і досі викликає дискусії з приводу його тлумачення. По-перше, існує думка, що автор просто переставив місцями дві останні цифри в даті написання роману – 1948 рік. По-друге, спостерігається певна алюзивність із столітньою річницею заснування фабіанського суспільства. По-третє, роман слугує своєрідним реверансом у бік роману Джека Лондона «The Iron Heel» («Залізна п'ята», 1908 р.), в якому політичний рух набирає сили у 1984 році.

Невід'ємним компонентом будь-якого роману-антиутопії є мотив стіни, який, за Ю. А. Жадановим, є традиційним для антиутопії і містить у собі «карально-репресивний смисл» [24, с. 144]. Рушійний образ стіни, який слугує фундаментом для висвітлення ідеї автора, кидає своєрідний виклик перекладачеві, адже важко підібрати гідний еквівалент на мовному рівні у вигляді квазітопоніму.

В антиутопіях зображуються процеси моральної деградації особистості, відтворюються сцени масових убивств, війн, фізичних страждань, які втілюють ідею попередження людству. Значна увага приділяється дослідженням масової свідомості, оскільки поруч із головним героєм постає образ юрби, якою маніпулює влада, і якій ця юрба беззаперечно підкорюється [25, с. 12]. Г. Глодзь розрізняє три типи протагоністів романів-антиутопій: 1) ті, що були вільнодумцями від початку; 2) ті, які змінили лояльність на дисидентство; 3) ті, які до кінця залишилися лояльними владі [8, с. 52].

Головні герої таких творів найчастіше потерпають від психологічного колапсу. Але згодом, їм відкривається жахлива реальність, звичайно після певних обставин. Тепер вони змушені розпочати боротьбу проти правлячої верхівки. За їхніми словами, вони ніби прокинулись після довгого сну і готові врятувати усе людство.

Центрального значення набуває алегоричність, що так і рясніє цікавими антропонімами та топонімами в текстах. Власні імена в романах-антиутопіях характеризуються своєю алюзивністю, що дозволяє додати їхні окремі зразки до категорії «промовистих» або смислових імен.

Питання про щастя та свободу людської особистості в суспільстві є важливою типологічною ознакою досліджуваних романів. В чому полягає щастя кожної людини, які способи досягнення цього щастя – ці питання антиутопія наслідує з інших століть. Для антиутопії типологічно необхідним є факт, що зображуване суспільство декларує себе щасливим. Письменник показує, що втілення ідеалу в реальне життя неможливе. На фоні тоталітарного суспільства зображується інша важлива проблема – кохання людини. Кохання та природа не приймаються топосом, де відбуваються події в романах-антиутопіях. Як відзначають І. Похвіщева та В. Гладішев, «найбільш важлива проблема, поставлена в відомих антиутопіях ХХ століття – це кохання і його доля в тоталітарному суспільстві, так як саме кохання є найінтимнішою сферою життя людини, і втручання в нього держави яскраво свідчить про свавілля влади» [15, с. 16]. Заохочення хаотичних зв'язків в тоталітарних державах, спричинене тим, що вони бояться справжніх почуттів, адже справжні почуття спроможні зробити будь-яку людину сильнішою та непокірною, такою що може вести людей на боротьбу та відстоювати свої почуття. Через це, часто кохання вважається тим почуттям, якого варто соромитись та навіть боятись. І саме кохання між чоловіком та жінкою зможе подолати усі бар'єри страху. І саме це почуття стає тим «рятувальним кругом», яке може допомогти головному герою у подоланні всіх труднощів, які виникали під часу всього його шляху.

Жанрово-стилістичні особливості роману-антиутопії достатньо чітко проявлялися в романі Джорджа Орвелла «1984», що і послуговало майбутнім дослідженням.

Висновки до Розділу 1

Терміни є важливою складовою будь-якої мови. Не можна уявити мову без термінології, тому що є її невід'ємною частиною. Вони входять до системи мови, створюючи одну з найчисленніших її підсистем, а саме термінологічну. Термін – це емоційно-нейтральна забарвлена одиниця або словосполучення, яке вживається для точного вираження понять та їхніх назв.

Термін, як один з елементів спеціальної лексики відзначається: однозначністю в межах чітко визначеного термінологічного поля; відсутністю синонімії та антонімії, емоційної маркованості, але таку одиницю можна вважати одночасно й одиницею динамічного словника мови в цілому, тому що часто може втрачати ознаки своєї «ідеальності»: виходити за межі конкретної фахової мови та вступати у різноманітні відношення з іншими лексемами.

Отже, здійснюючи переклад політичної термінології, перекладач навмисно прагне відступити від структурності і смислової відповідності між двома сторонами комунікації на користь їх рівноцінності в плані дії.

Використання термінів в художніх текстах свідчить про його функціональну рівність по відношенню до інших слів загальної мови, а також про те, що він поступово стає звичним засобом образного мислення у загальномовному вживанні, що являється передумовою художнього стилю. У текстах художнього стилю, терміни використовуються не тільки в прямому, а й в переносному значенні. Термінологізація в художньому тексті проявляється за дотриманням умови модифікації семантичних компонентів загальноновживаної лексики у комунікації за допомогою використання метафори в тексті перекладу. Під час залучення в художнє мовлення термін зберігає зв'язок своєї семантики з притаманним йому в професійній підсистемі поняттям. Повна детермінологізація характеризується модифікацією семантичних компонентів термінів у художньому тексті.

Використання термінів у художній літературі зумовлене тим завданням, яке ставить той чи інший автор, його естетичним смаком і майстерністю. У

тексті твору терміни виконують певні стилістичні функції: вони служать для яскравої передачі думки, для створення оригінального художнього образу.

Отже, таким чином, під час здійснення перекладу політичної термінології, головним завданням перекладача є досягнення семантичної еквівалентності вихідного тексту та тексту перекладу. Для досягнення цієї мети необхідно використовувати різноманітні перекладацькі перетворення, а на рівні компонентної еквівалентності – трансформації. Причина, що викликає потребу у використанні трансформацій полягає у тому, що кожна мова має свою власну, своєрідну структуру, і це необхідно враховувати під час перекладу. Для того, щоб швидко і точно вибрати правильний варіант перекладу, перекладачеві необхідно знати всі види трансформацій. При цьому особливу увагу необхідно звертати на лексико-граматичні трансформації, тобто на структурні та лексико-семантичні розбіжності між англійською та українською мовами, які вимагають під час перекладу перебудови синтаксичної структури речення або певних лексичних змін.

РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА ОСНОВІ МАТЕРІАЛУ РОМАНУ-АНТИУТОПІЇ «1984»

ДЖ. ОРВЕЛЛА

2.1. Політична термінологія, як ознака ідіостилю Дж.Орвелла

У художній літературі автори зазвичай використовують різноманітну термінологію з метою досягнення того чи іншого ефекту, і впливу на свідомість читача. Саме за допомогою такої лексики автор може реалізувати весь потенціал слова чи фрази та розкрити свою думку повністю. Потрібний ефект реалізовується через використання емоційно навантаженої лексики, жаргонізмів, поетизмів, термінологічної лексики, політичної та побутової лексики, неологізмів.

Джордж Орвелл, британський романіст і есеїст, відомий за своїми сатиричними та політичними романами, зокрема «Скотарня» та «1984». Весь його здобуток, а особливо ранні твори, такі, як «Собаче життя в Парижі та Лондоні», «Дні в Бірмі», «Дорога на Уіган-Пірс» та «Пам'яті Каталонії» є автобіографічними. Серед інших романів Джорджа Орвелла слід відзначити «Дочка священика», «Хай квітує Аспідістра», «За ковтком свіжого повітря» [70, с. 181].

Типово англійський письменник Джордж Орвелл з його повсякденною англійською (не мав навіть вищої освіти), в своєму ексцентричному вбранні, любові до землі (випасав кіз на власному городі) та природи, прив'язаності до традицій, не поділяв ідеї інтелектуального снобізму та острівного мислення. Орвелл був знайомий не тільки з англійською, а й з французькою і російською літературою, уважно спостерігав за життям Європи та інших континентів, тому і притягував до себе так званих «політичних» письменників. Він писав твори, що як найкраще зображують його політичну позицію та переконання. Тексти багаті на велику кількість термінів та алегорій. Орвелл справді був майстром слова, мова його творів викликає емоції, наштовхує на думки та роздуми.

Система з лінгвістичних характеристик Орвелла – це прямота та безкомпромісність. Герої описуються коротко, відсутність пейзажів, письменник сконцетрований на розкритті змісту.

Характерною рисою також вважається вміння коротко викласти зміст та надання твору різких сюжетних ліній. Також відмінною рисою ідіостилю є багатий на сюжетні повороти характер письма. Під час дослідження, не можливо було пропустити поза увагу різноманітні прийоми риторичної антитези. Найчастіше автор застосовує прийоми «возвеличення до абсурду – приниження», «подвійного тексту», «експресивного занепаду» та «опускання до людей».

У своїх публіцистичних творах Орвелл широко використовує такі прийоми, як об'єктивність – суб'єктивність зображення дійсності, описовості, експресії та психологізму. Всі ці прийоми тісно переплітаються та надають текстам Орвелла яскравості й неповторності. Особливу увагу привертає прийом описовості експресії. Філософський перенос значень, статична картина світу готують читача до раптової зміни стилю та сюжету [27, с. 2].

Часте використання метафор, також притаманно стилю Орвелла. А для більш пізньої його публіцистики характерним є використання такого прийому, як паралелізм.

Говорячи про формальні ознаки творчості Дж. Орвелла, слід відзначити перш за все «клаптевість» сюжету. Сцени побуту перемішуються з газетним матеріалом, радіоповідомленнями, навіть, із рекламними текстами. Кожен із цих «уривків» несе в собі власний «мікросвіт» [69, с. 78-79].

Взагалі жанр антиутопії змушує автора вдаватись до таких прийомів, як уживання простих непоширених речень, для збільшення образності та емоційної забарвленості твору. Саме зміна синтаксичних та стилістичних прийомів використовуються письменниками для висвітлення головної думки. Хоча Джордж Орвелл сповідував принцип збереження рідної мови та казав про «спаплюження мови запозиченнями», в текстах його романів зустрічаються

варваризми. Однак, він вкладає їх у уста своїх героїв лише для підкреслення їх неспроможності до ясного висловлювання [74].

Стилістичні прийоми, котрі часто використовує Дж. Орвелл у своїх творах є об'єктивно-суб'єктивне зображення дійсності, описовість усіх елементів, експресія та психологізм. В публіцистичних здобутках Орвелла часто зустрічається приклади таких стилістичних прийомів, як метонімія, синекдоха, антономазія. Особливою ознакою стилю Орвелла стала створена ним «новомова», яка цілком змінила граматичні та морфологічні норми англійської мови.

Головний концепт новомови характеризується тим, що словник містить у собі слова, необхідні для нормального існування людини в повсякденному житті.

Грамматика новомови також відрізняється від звичайної граматики двома особливостями. Перша — це гніздова побудова словника. Тобто слово може породити гніздо, і що характерно для цього, те що слова можуть бути зовсім несполучувані. Наприклад *if, ifer, ifly* [81]. Ніякий етимологічний принцип тут не дотримується; словом-відправником може стати дієслово або іменник, і навіть сполучник; суфіксами дозволено користуватись вільніше, що дозволяє розширити гніздо до неймовірних розмірів.

Характерною особливістю авторського словника є звуження значення. Звуження значення – це коли слово з широким та загальним значенням набуває більш вузького значення. Наприклад, слово *free* у новомові вживалось лише в контексті «позбавлений чогось», але не у значенні «вільний, як позбавлений неволі», тобто у політичному значенні цього слова [81, с. 241].

За творенням авторської лексики, її можна умовно поділити на такі способи: префіксацію, суфіксацію, складення основ, аббревіація та комбіновані способи (префіксація та складення основ), суфіксація та складення основ, аббревіація та складення основ, а також група слів з незвичайною будовою множини.

Морфологічні мотивації часто позначають стосунки, що існують між морфологічною структурою та значенням. Морфологічна мотивація може бути доволі сталою, проте інколи службові морфеми можуть мати кілька значень. Так, у «1984» Дж. Орвела, морфеми завжди мають єдине та незмінне значення. Наприклад, префікс *un-* містить у собі заперечення і вживається, коли мовець хоче щось заперечити: *good – ungood* [81].

Дуже частим є використання в українській мові слів з негативними префіксами. Їхня кількість та частота використання є вищою ніж в англійській мові. Але виникає ризик, що кальковані відповідники втратять емоційну забарвленість і отримають більш загальний характер у перекладі.

У тому випадку, якщо автор додасть до кореня слова суфікс, тим самим змінивши його семантику або перетворивши його в іншу частину мови. У «1984» це явище спостерігається лише у заміні іменників чи дієслів на прикметники за допомогою суфіксів *-wise, -ful*: *speedful, goodwise* [81].

Також цікавим є утворення минулого часу та ступенів порівняння прикметника. Для творення минулого часу будь-якого дієслова потрібно було лише додати суфікс *-ed*: *stealed, thinked* [81]. Таке правило не є винятком для дієслів, котрі можуть знаходитись у таблиці неправильних дієслів. Для утворення вищого та найвищого ступенів порівняння потрібно додати суфікси *-er, -est*: *gooder, goodest; bader, badest* [81].

Складення основ – це спосіб утворення нових слів, який передається за такою «корінь+корінь» в результаті утворюється складне слово. У автора складення основ піддаються лише прості основи: *thoughtcrime, bellyfeel* [81].

Багато прикладів у творі Джорджа Орвелла слугують прикладами лексики, що зазнали усічення або навіть перейшли у категорію акронімів. Також можна виокремити окрему групу слів, створених за допомогою складення основ+аббревіація: *Miniluv* для *Ministry of Love*, *Minipax* для *Ministry of Peace*, *Ficdep* для *Fiction Department* [81].

Наявні в авторській лексиці також складення основ та префіксація. Загалом усі морфологічні зміни відбуваються при додаванні морфеми, просто одна до одної: *un+belly+feel* – Pref.+N+V (префікс+іменник+дієслово).

Варто розглянути специфіку створення множини. Відомо, що сучасна англійська мова має винятки (*foot – feet, goose – geese*) [81], де відбувається зміна кореневої голосної; або зміна кореневої приголосної, або зміна слова по типу *child – children*; а також особливості утворення множини іменниками, запозиченими з латинської мови. Також автор пропонує іншу концепцію утворення множини для усіх іменників *-s, -es*, тобто не відбувається зміни кореневої голосної або приголосної чи самого слова: *man – mans; life – lifes* [81], множина неправильних іменників також утворюється за єдиною для всіх у новомові іменників: *ox – oxes* [81].

Підсумовуючи усе викладене, маємо усі підстави стверджувати, що створення «новомови» в романі-антиутопії «1984» є важливим надбанням, хоча не завжди можна підібрати вдалий лексичний відповідник.

Національна енциклопедія «Британіка» називає заслугами Орвелла «попередження про потенціальну небезпеку тоталітаризму в сучасному світі» [23, с. 24]. Англійський словник мистецтв характеризує творчість письменника, як «глибоко соціальну, яка змальовує ненависть до політичної диктатури» [23, с. 24].

До соціальних відкриттів Орвелла В. Гаков зараховує «двоєдумання» та «новомову», разом із перманентною зміною історії, що ідеологічно забезпечувала стабільність тоталітарної тиранії [13, с. 76].

Про життєвість та актуальність мовних пошуків Орвелла говорить і О. Басовська, яка наголошує, що новомова не тільки зробилася популярною, а й стала підтримкою сучасної ідеології [6, с. 35]. Новомова, як і вся художня структура роману, мала яскраво виражену ідейну направленість і наголошувала на важливому значенні мови для зміцнення тоталітарного режиму.

Цінність політичної термінології, яка створенна за допомогою словоскладання, і яка присутня в більшості творів Джорджа Орвелла, зумовила

автора зробити вибір на користь аналогічного способу створення відповідника у перекладі – калькування.

Відображення політичного життя соціуму, у творчості Джорджа Орвелла обумовлено багатьма різноманітними факторами. І тому використання політичної термінології стає важливим формувальним чинником. Це і стало головною передумовою до утворення його ідіостилю.

2.2. Перекладацькі трансформації при перекладі політичної термінології

Перегляд різних факторів для того аби передати будь-який текст в умовах міжкультурної комунікації, будується з обов'язковим урахуванням основних особливостей міжмовної культури, типу і механізму соціального кодування рідної (української) та іноземної (англійської) мов. Даний підхід забезпечує виявлення нової точки зору на вирішення практичних задач, пов'язаних із проблемами перекладу, в особливості під час перекладу політичної термінології. Вагому роль у цьому зв'язку грає не тільки вміння володіти соціальними знаннями у різних галузях політики, але й особистісні характеристики перекладача, тому що передача будь-якого тексту припускає взаємодію національних мов, і, відповідно, міжкультурних концепцій. Для того аби досягти адекватної передачі тексту необхідно володіти специфікою образів і зв'язаних з ними програм діяльності тих типів культур, між якими ведеться комунікація.

Для того аби адекватно передати значення предметів, котрі будуть зазначені в оригіналі, і образів, пов'язаних з ними, важливо отримати деякі знання та відомості про ту дійсність, про яку йдеться у тексті оригіналу.

Для адекватного перекладу політичної термінології, важливо враховувати такі вихідні фактори тексту оригіналу:

- 1) Тип тексту
- 2) Зміст терміна в контексті

3) Тип та систематична роль термінів у культурах мови оригіналу та мови перекладу

На думку чеських лінгвістів В. Матезіуса і В. Прохазки, еквівалентний переклад тексту – це не тільки заміна мови, але і функціональна заміна елементів культури [67, с. 183]. Будь-який перекладач, працюючи з політичним текстом, повинен враховувати вимоги узусу – мовленнєві звички носіїв мови передачі тексту, без порушення звичного сприйняття художнього тексту.

Перекладацькою трансформацією можна називати трансформацію, за допомогою якої можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу у вказаному сенсі.

На думку відомого лінгвіста В. І. Карабана, перекладацькі трансформації можна розглядати не тільки в статичному плані, а як повноцінний засіб аналізу стосунків між одиницями початкової мови і їх словниковими відповідниками.

Основними типами лексичних трансформацій за класифікацією В. І. Карабана можна виділити [30]:

- 1) перекладацьке транскрибування і транслітерація
- 2) калькування
- 3) конкретизація
- 4) генералізація
- 5) модуляція

Досягнення перекладацької еквівалентності («адекватності перекладу»), всупереч розбіжностям формальних та семантичних системах двох мов, вимагає від перекладача перш за все вміння створити багатозначне та якісне міжмовне перетворення – так звані перекладацькі трансформації – з тим, щоб текст перекладу з максимально можливою повнотою передавав всю можливу інформацію закладену в початковому тексті, при чіткому дотриманні норм перекладацької мови [5, с. 189].

До найбільш вживаних лексичних трансформацій, які використовуються при перекладі політичної термінології, відносимо конкретизацію, генералізацію, додавання або вилучення слова та перестановку слова.

1) Конкретизація – це лексична трансформація, внаслідок якої слово ширшої семантики в оригіналі замінюється словом вузької семантики.

Anyone sentenced to death shall have the right to seek pardon.

*Кожний, кого засуджено до смертної кари, має право **просити** про помилування.*

Під час процесу конкретизації значення слова *seek*, загальне словникове значення якого «шукати, розшукувати» передається з узгодженням контексту даного речення і уточнюється до значення «просити».

The Congress may determine the Time of choosing the Electors, and the Day on which they shall give their Votes; which Day shall be the same throughout the United States.

Конгрес може назначати час обрання членів колегії, та день, коли вони матимуть змогу голосувати; цей день має бути однаковим по всій території Сполучених Штатів Америки.

Слово *Congress* має декілька лексичних відповідників, тому слід уточнювати яке значення виражає дане слово при перекладі в контексті вищезгаданого речення:

а) державне управління – орган федеральної системи державної влади який розробляє законодавство та здійснює нагляд за політикою уряду; складається з двох палат: сенату та палати представників;

б) конгрес – група вибраних політиків, що є відповідальними за прийняття законів в Сполучених Штатах;

в) політичний конгрес (в назвах деяких суспільних організацій, особливо професійних союзів та об'єднань).

Наприклад: *World Gas Congress* – Всесвітній газовий конгрес

2) Генералізація – лексична трансформація, протилежна конкретизації, внаслідок якої слово із вузьким значенням замінюється у перекладі на слово із ширшим значенням.

No State Party shall expel, return or extradite a person to another State where there are substantial grounds for believing that he would be in danger of being subjected to torture.

Жодна держава учасниця не повинна висилати, повертати чи видавати будь-яку особу іншій державі, якщо їй там можуть загрозувати тортури.

3) Трансформація додавання полягає у введенні в переклад лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі смислу речення (оригіналу).

Deals with Parmalat – Угоди з компанією Пармалат

Nature asked both candidates – Журнал «Нейче» поставив запитання обом кандидатам

*... inhuman or **degrading** treatment ... – ... нелюдському або **принижуючому** людську гідність ...*

Словникове значення слова *degrading* - *деградуєчий*. У даному реченні відбулося розширення перекладацького варіанту речення за рахунок уточнення, що об'єктом приниження є саме людська гідність.

*Our agents are watching from New York City: airports, train-stations, bus stations, tunnels, **bridges, the whole works.***

Наші агенти стежать за всіма каналами, через які можна відправитися з Нью-Йорка: за аеропортами, вокзалами, автобусними станціями, тунелями, мостами, і всіма іншими об'єктами такого роду.

*But what impressed me was the common determination **not to be bulldozed** into surrender of any jot by the military.*

Знову застосовуючи «тактику бульдозера», правляча ліберально-демократична партія протягла через парламент чотири законопроекти з семи.

Структурні та лексико-семантичні розбіжності між двома мовами вимагають при перекладі з однієї мови на іншу перебудови синтаксичної структури речення або лексичної заміни англійського слова, що не має еквівалента в українській мові.

*The new American Secretary of State has proposed a world conference on **food supplies**.*

Новий державний секретар США запропонував скликати світову конференцію з **питань продовольчих ресурсів**.

4) Вилучення – лексична трансформація протилежна додаванню, яка полягає в усуненні слів, які створюють в тексті перекладу семантичну надлишковість.

*... the existence in the State concerned of a consistent pattern of gross, **flagrant** or mass violations... – існування в даній державі постійної практики брутальних і масових порушень...*

У цьому реченні слово «*flagrant*», словниковий варіант якого «жахливий, великий» вилучене, адже у реченні використані такі слова, як «gross, mass», які за своєю семантикою подібні до слова *flagrant*.

*The wages paid by the company is **a sprat to catch the mackerel** of enormous profits.*

Зарплата, виплачувана компанією, є **мізерною** в порівнянні з величезними прибутками, одержуваними компанією.

*As mentioned on page 22 **the ECOSOC established the Commission on Human Rights** in 1946.*

Як було зазначено на сторінці 22, організація ECOSOC заснувала Комісію з прав людини.

Не виключає адекватний переклад вилучення артикля та інших службових слів, зміни суто лексичного характеру, що не торкаються структури і порядку слів англійського речення.

При перекладі англійської пропозиції були, природно вилучені артиклі. Однак ці зміни не торкаються структури пропозиції. Переклад даної пропозиції є дослівним, так як в ньому збережені ті ж члени речення і той порядок слів, як і в оригіналі.

5) Прийом смислового розвитку є прийомом контекстуальної заміни, коли в перекладі використовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається.

... restriction made on the basis of sex ... – ... обмеження за ознакою статі...

... nothing in this article shall authorize any State Party ... – ... ніщо в цій статті не дає державам-учасницям права ...

... it is understood that... – слід мати на увазі, що...

a sick government – недієздатний уряд

Americans expect us to go to Washington for the right reason.

Американці очікують, що у нас є вагомі підстави для того, щоб потрапити у Вашингтон...

Важливу роль під час перекладу відіграє також врахування стилістичних особливостей вживання мовних засобів:

*And the only one who did anything **in heavens** was the European Union.*

*Єдиним органом, котрий **взагалі** щось зробив, був Євросоюз.*

В тексті перекладу відбувається зняття образності, оскільки англійське слово «**heavens**» є стилістично забарвленим, і в українській мові має обмежену сферу використання (поезія, релігія).

*Jacque Chirac was reflecting French dismay at the realization that in the newly-enlarged European Union **the French cockerel might no longer rule the roost.***

*Жак Ширак з острахом міркував про те, що в розширеному Євросоюзі **французи більше не зможуть верховодити.***

Заміна стилістично забарвленого висловлення в англійському прикладі на більш нейтральне в українському перекладі здійснюється з урахуванням особливостей публіцистичного стилю в українській мові.

Серед досліджених політичних термінів, можна зробити висновок, що серед найбільш поширених типів лексичних трансформацій є (Додаток А):

1) конкретизація – 26%

- 2) генералізація – 24%
- 3) додавання – 19%
- 4) вилучення – 19%
- 5) смисловий розвиток – 12%

Отже, важко оцінити конкретний спосіб перекладу, адже звернувши увагу на діаграму можна побачити, що майже всі типи знаходяться на однаковому рівні, тому важко виділити, котрийсь один спосіб перекладу.

Також слід звернути на ще один тип трансформацій – описовий переклад, що часто використовується перекладачами.

*The right of citizens of the United States to vote in any primary or other election for President or Vice President, for electors for President or Vice President, or for Senator or Representative in Congress, shall not be denied or abridged by the United States or any State by reason of failure to pay any **poll tax** or other tax.*

*Право громадян сполучених штатів брати участь у голосуванні на первинних виборах президента чи віце-президента, членів колегії президента чи віце-президента, сенатора чи представника конгресу, не може бути відхиленним чи обмеженим Сполученими Штатами чи будь-яким іншим Штатом через неспроможність сплатити **подушний податок (податок, що стягують в рівній сумі з кожного жителя певної території, незалежно від рівня прибутків).***

У даному випадку **poll tax** можна перекласти описово, як «податок, що стягують в рівній сумі з кожного жителя певної території, незалежно від рівня прибутків», пояснюючи значення словосполучення так як зміст даного виразу не є повністю зрозумілим.

До найбільш вживаних граматичних трансформацій при перекладі термінів можна віднести наступні:

- 1) заміна однини множиною

To diminish infant and child mortality.

Зниження рівня смертності немовлят і дитячої смертності.

State Parties recognize the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health ...

Держави-учасниці визнають право дітей на користування найдосконалішими існуючими послугами системи охорони здоров'я ...

punishing him for an act he or a third person has committed... - покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа...

*Unless the Middle East time-bomb was defused the world will see a new war, a new oil boycott, and possible consequences therefrom ranging from another great depression to **Armageddon** itself.*

*Якщо не буде знешкоджено близькосхідна бомба уповільненої дії, то світ опиниться на порозі нової війни, нового нафтового бойкоту, можливими наслідками яких будуть важкі кризи та **повні катаклізми**.*

2) функціональна заміна

У ряді випадків для адекватного перекладу доводиться вдаватися до заміни окремих частин мови і членів речення.

*To this end, State Parties shall promote the conclusion of bilateral or multilateral agreements or **accession** to existing agreements.*

*З цією метою держави-учасниці сприяють укладанню двосторонніх чи багатосторонніх угод або **приєднуються** до чинних угод.*

У цьому випадку відбулася заміна англійського іменника «accession» на дієслово «приєднуватися» в українській мові.

*It was as General de Gaulle's heir that the French president got a **flower-waving welcome** in Beijing.*

*Французького президента зустріли в Пекіні **квітами** саме тому, що його вважають продовжувачем політики де Голля.*

У перекладі складне визначення *flower - waving* передано обставиною способу дії *квітами*; присудок, виражений дієсловом у активному часі *got (a welcome)*, передано формою минулого часу *зустріли*, а емпатична конструкція *it was ... that* – підрядним реченням, так, як це диктується нормами української мови.

No one shall be subjected to arbitrary or unlawful interference with his privacy, family...

Ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя...

... all appropriate measures including legislation... - ... всіх відповідних заходів включаючи законодавчі...

Іменник «**legislation**» в англійській мові замінений на прикметник «законодавчі» в українській мові.

Цей тип заміни є досить розповсюдженим. Досить типовою заміною при перекладі з англійської мови на українську є заміна іменника дієсловом:

It is our hope that the Human Rights Commission will be able to establish a presence in Guyana.

Ми сподіваємося, що Комісія з прав людини зможе послати своїх представників в Гайану.

3) змінення порядку слів у реченні

При перестановці здійснюється зміна мовних елементів в тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу, що у свою чергу, не змінює зміст передачі повідомлення.

State Parties shall take all appropriate measures to ensure to women, on equal terms with men and without any discrimination, the opportunity...

Держави-учасниці вживають усіх відповідних заходів, щоб забезпечити жінкам можливість бути на рівних умовах з чоловіками і без будь-якої дискримінації...

A referendum was held in 1979 in which a slim majority voted in favour of the Assembly.

У 1979 році був проведений референдум, більшість учасників якого висловили свої думки на користь Асамблеї.

The first elections for the Scottish Parliament were held on 6 May 1999.

6 Травня 1999 року були вперше проведені вибори до Парламенту Шотландії.

Danger of a coup by reactionary forces in the country to install «dictatorship of terror» increased yesterday following intensification of difficulties inside the Armed Forces Movement.

Вчора, у зв'язку зі зростаючими труднощами, в лавах Руху Збройних Сил посилилася небезпека перевороту з боку реакційних сил, з метою встановлення «диктатури терору».

To participate in the formulation of government policy and the implementation thereof and to hold public office and perform all public functions at the levels of government.

Брати участь у формулюванні політики уряду та обіймати державні посади, а також здійснювати будь-які державні функції на будь-яких рівнях державного управління.

A decision on cooperation was adopted by Ministers of Foreign Affairs yesterday.

Вчора міністрами закордонних справ Великобританії та США було прийнято рішення щодо співробітництва.

The President shall hold his Office during the Term of four Years, and, together with the Vice President, chosen for the same Term, be elected, as follows ...

Президент разом віце-президентом повинен виконувати свої повноваження протягом чотирьох років та обиратися наступним чином....

4) переклад герундіальних конструкцій

... which has the effect or purpose of impairing or nullifying the recognition, enjoyment or exercise by women ...

... спрямовані на зменшення чи зведення нанівець визнання, користування або реалізацію жінками...

... for the purpose of guaranteeing them the exercise and enjoyment of human rights and fundamental freedoms on a basis of equality with men...

... з тим, щоб гарантувати їм реалізацію і користування правами людини та основними свободами на основі рівності з чоловіками...

5) членування речення

The provision for the reduction of inc stillbirth-rate and of infant mortality for the healthy development of the child and the improvement of all aspects of environmental and industrial hygiene.

Забезпечення скорочення мертвонароджуваності та дитячої смертності і піклування про здоровий розвиток дитини. Поліпшення всіх аспектів гігієни зовнішнього середовища і гігієни праці в промисловості.

Equal opportunity for everyone to be promoted in his employment to an appropriate higher level, subject to no considerations other than those of seniority and competence as well as the rest, leisure and reasonable limitation of working hours and periodic holidays with pay and remuneration for public holidays.

Однакова для всіх можливість просування по роботі на відповідні вищі посади, тільки на підставі трудового стажу і кваліфікації, а не будь яких інших чинників. Відпочинок, дозвілля і розумне обмеження робочого часу та регулярна оплачувана відпустка, а також винагорода за роботу в святкові дні.

б) об'єднання речень;

No one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. In particular, no one shall be subjected without his free consent to medical or scientific experimentation.

Нікого не може бути піддано катуванню чи жорстокому, нелюдському або принижуючому гідність поводженню, а також жодну особу не може бути без її добровільної згоди піддано медичним чи науковим досліддам.

The prevention, treatment and control of epidemic, endemic, occupational and other diseases. The creation of conditions which would assure to all medical service and medical attention in the event of sickness.

Запобігання і ліквідування епідемічних, ендемічних, професійних та інших хвороб і боротьби з ними, як і створення умов, які б забезпечували надання всім медичної допомоги і медичного догляду в разі хвороби.

Серед досліджених політичних термінів в текстах художнього та публіцистичного стилю можна зробити висновок, що серед найбільш поширених типів граматичних трансформацій є (Додаток Б):

- 1) заміна однини множиною – 21%
- 2) заміна частин мови – 19 %
- 3) зміна порядку слів – 18%
- 4) переклад герундіальних конструкцій – 16%
- 5) членування речення – 15%
- 6) об'єднання речення – 11%

Отже, важко оцінити конкретний спосіб перекладу, адже можна побачити, що майже всі типи знаходяться на однаковому рівні, тому важко виділити, якийсь один спосіб перекладу.

Анатомічний переклад являє собою комплексну лексико-граматичну трансформацію, яка полягає в тому, що стверджувальна конструкція замінюється негативною або негативна замінюється позитивною. Антонімічний переклад нерідко буває якщо не єдиним, то найбільш зручним прийомом передачі смислового та стилістичного значення багатьох виразів. Коли англійське слово або вираз, що передається прийомом антонімічного перекладу, вжите в оригіналі у заперечній формі, то переклад буде мати стверджувальну форму:

*The right of citizen of United States, who are eighteen years of age or older, to vote **shall not be denied** by the United States.*

*Громадяни 18-ти років чи люди старшого віку **повинні допускатися** до голосування Сполученими Штатами.*

Особливо важливо вміти застосовувати прийом антонімічного перекладу в тих випадках, коли в українській мові немає точного словникового відповідника англійському слову і коли з міркувань стилістичного характеру не бажано вдаватися до описового перекладу. Отже, щоб уникнути при перекладі подвійного заперечення в даному випадку ми застосували антонім виразу «shall not be denied».

Трансформація супроводжується також заміною одного із слів оригіналу його антонімом в українській мові.

*It was **until** 1944 that the Allies opened the long awaited second front.*

Союзники **відкрили** довгоочікуваний другий фронт лише в 1944 році.

It will be June the two statements meet to sign the treaty.

Обидва державних діяча зустрінуться для підписання договору **не раніше червня**.

Few can have watched the president **without wonderig** how it happened that the Presidency and its occupant came to such a miserable pass.

Багато хто з тих, хто бачив виступ президента по телебаченню, **не могли не поставити запитання**, як сталося, що президентська влада і сам президент постали у такому непривабливому світлі.

Таким чином застосування вищезазначених лексичних та граматичних перекладацьких трансформацій в процесі передачі політичних термінів засобами української мови обумовлене диференційною лінгвістичною природою англійської та української мов, а також є необхідною умовою при вирішенні проблеми адекватності перекладу.

Необхідно відмітити наступне: у сучасній політиці відбуваються значні перетворення, що засвідчує відмову від дотримання стереотипів, усталеної картини світу, застарілих оцінок. Політичні зміни зумовлюють виникнення політичних неологізмів і okazіоналізмів, які створюють певні труднощі перекладачу. Неологізми в подальшому можуть увійти до лексичного складу мови і фіксуються у словниках, наприклад «*red state*», «*blue state*», «*swing state*», «*multipolar world*», «*реприватизація*». Okазіоналізми, найчастіше, залишаються надбанням мовлення, наприклад: *How will Brexit affect your finances?* [80]. Їхній переклад вимагає від перекладача творчих прийомів, наприклад, утворення авторських аналогів.

Скориставшись перекладознавчою класифікацією політичної лексики, серед нових одиниць можна виділити політичні новотерміни (*demilitarization*, *remilitarization*, *брифінг*, *вотум*), новореалії (*sit-down protest*, *скандалотворець*), новосимволи (*grexit*, *rogue states*, *державотворення*, *новонезалежна держава*). При перекладі текстів з новими лексичними одиницями необхідно намагатись зберегти політичну семантику, новизну і статус кожної одиниці. Проте, у

більшості випадків дотримання всіх умов при перекладі видається неможливим, тому перекладач має вирішити чим він нехтує й обрати відповідні способи перекладу.

Можна відзначити також і те що, часто політичну термінологію можна почути не лише в художній літературі та в політичних промовах, а також в рекламній лексиці та широко використовується ЗМІ. І так само, деякі новоутворення в політичній лексиці йдуть саме з реклами. Відомий вираз «*to sell an idea*», яке буквалано перекладається, як «продати ідею», насправді ж повинно перекладатись «переконати когось в привабливості, бути вигідним». Звідки і пішов вираз «*selling a candidate*» — це рекламування кандидата, а не продаж.

Метафори доволі часто зустрічаються в політичних текстах. Їхня мета в тому, щоб розширити смисловий об'єм за рахунок виникнення переносного значення, що збільшує експресивність виразів. Тобто, окремі стандартних політичних термінів, як «*home news*» – «домашні новини (новини зосереджені всередині країни)» або «*domestic news*» – «місцеві новини». Також широкого застосування набув метафоричний термін «*home front*», котрий дослівно можна перекласти «домашній фронт», але означає «новини всередині країни».

Отже, при перекладі політичної термінології дуже важливо вміти орієнтуватись в галузі, у контексті якої вживається певний термін та вміти підібрати адекватний прийом перекладу, який буде влучним для даного тексту.

2.3. Засоби перекладу політичної термінології у творі Дж. Орвелла «1984»

Перш за все, важливим є розуміння тексту та політичних термінів у ньому. Роман Джорджа Орвела «1984» – вигадана країна Океанія, що розвиває свою «новомову». Цей термін привертає увагу перекладачів. Кожне слово – частина придуманої Орвеллом мови, вона ж існує в середині суспільства, є невід'ємною його складовою.

«1984» насичений реаліями-радянськими. Для українського читача аббревіатури та терміни досить таки знайомі. Антикомуністичні та антитоталітарні терміни – жанрова домінанта роману. Джордж Орвелл використовує політичні аббревіатури для позначення міністерств та відділів. Перекладаються такі скорочення калькою, тому що з розумінням таких аббревіатур у читача можуть виникнути певні труднощі.

Політична термінологія при цьому використовується не у своєму прямому загальномовному значенні, а в якості ідеолексикона, тобто терміни часто інгерентно експресивні як слова з сильними політичними конотаціями, соціальним колоритом [26, с. 60]. У сфері масової свідомості в міру закріплення позицій новомови поступово відбувається «підміна понять», доведена до крайньої межі, коли буквальне значення слова стає прямо протилежним контекстуальному. Так, наприклад, каторжний табір у новомові має назву «радлаг», а в новомові це названо як *joysamp* – *табір радості*, таку ж закономірність бачимо у позначенні міністерств і департаментів: *Minipax* – *the Ministry of Peace*; *Thought Police*; *Ficdep* – *the Fiction Department* [81].

В ідеолексиконі актуалізується недиференційована ціннісна конотація, елімінується загальномовна денотативно-сигніфікативна віднесеність. Оцінна функція ідеолексикона настільки посилюється, що в масовій свідомості він набуває негативної семантики, зокрема, великої кількості складноскорочених слів (*unperson* – *Unpersonen* – *недоособа*; *facecrime* – *Blickdel* – *злочинець*; *prolefeed* – *Prolesstoff* – *рабкорм*) [81].

Новомова була спеціально створена відповідно до ідеологічних потреб Ангсоцу – Англійського Соціалізму. У романі Джорджа Орвела вона утворюється шляхом суттєвого скорочення і спрощення лексичного словника і граматичних правил. Важливою характеристикою новомови є поділ лексики на три словники відповідно до галузі вживання: А-лексикон, Б-лексикон і В-лексикон.

А-лексикон включає слова, вживання яких є необхідним для повсякденного життя. Він складається зі звичайних слів англійської мови, очищених від неясностей і смислових відтінків.

Б-лексикон включає слова, які були спеціально сконструйовані для вираження політичних термінів та одиниць політичного характеру. Саме цей словник найбільш яскраво виражає всі основні принципи новомови.

В-лексикон рахується допоміжним. Він містить в собі лише наукові та технічні терміни, які побутують серед фахівців певних галузей. Зміст цих термінів очищений від небажаних для влади значень, що практично не перетинаються з лексемами інших словників.

Для того аби зберегти всі наявні особливості політичних термінів у перекладі, перекладач повинен вміти використовувати такі трансформації, які допоможуть зберегти авторські інтенції. Існує декілька способів: транскрипція (транслітерація); гіперонімічне перейменування; дескриптивний перифраз; комбінована реномінація; калькування; віднайдення ситуативного відповідника (контекстуальний переклад). Але для політичної термінології найбільш характерним способом є калькування.

Калькування – особливий вид запозичення, коли структурно-семантичні моделі мови джерела відтворюються поелементно матеріальними засобами мови-сприймача [26, с. 128]. Калькування пов'язане з активізацією національних мовних засобів у процесі створення власних перекладних відповідників для іноземних понять, воно стимулює виявлення і повніше використання прихованих потенцій рідної мови. Калькування своєрідно відображає суть перекладу, як процесу біполярного: адже мета перекладу – перестворити цільовою мовою оригінальний текст. Така ж і суть калькування. Цей метод, що передбачає відтворення внутрішньої форми слова, а разом з нею – структури образного переносу значень, активізує словотворчі засоби. Властива їм експресивність і часто образність стимулюють їхню появу в лексико-семантичній системі мови-сприймача. Розрізняють повне і часткове

калькування. При повному (точному) калькуванні слова або словосполучення перекладаються буквально [68, с. 228].

Міністерства об'єднують численні відділи, відтворення яких на лексичному рівні цікаво спостерігати в порівнянні перекладів, здійснених О. Терехом та В. Шовкуном. Розглянемо приклади:

the Records Department – архівний відділ (О. Терех) [78]; Департамент документації (В. Шовкун) [77]; Департамент архіву (власний переклад)

the Fiction Department – відділ художньої літератури (О.Терех) [78]; Департамент Художньої Літератури (В. Шовкун) [77], Літературний департамент (власний переклад)

the Junior Anti-Sex League – Молодіжна Антисексуальна Спілка (О. Терех) [78]; молодіжна антисексуальна ліга (В. Шовкун) [77], Юніорська антисексуальна ліга (власний переклад)

Еквіваленти В. Шовкуна, переклад якого є значно пізнішим, відзначаються стратегією форенізації, адже *Departments* лишаються «департаментами» в українському перекладі, на противагу доместикованим відповідникам О. Тереха *спілка*. Переклад був здійснений за допомогою кальки, для кращої передачі термінів.

Калькування на лексичному і семантичному рівні збігається з відповідниками і в мові оригігалу. Інколи при частковому калькуванні вислови перекладають з лексичними втратами та навіть частково будують з іншомовного матеріалу чи за іншомовним зразком.

Калькування дуже вдало відтворює оцінність, експресивність та символічність значимості лексики тексту-оригінала і при частковому калькуванні. Тобто, авторська інтенція у перекладах зберігається. Переважна кількість термінів має форму складноскорочених слів, що в процесі перекладу не призводить до порушення мовних норм, тому що з точки зору соціально-політичної конотації їх семантико-стилістична функція адекватно реалізується в текстах перекладу, і пов'язане це насамперед з тим, що в обох мовах закріплений досвід існування в умовах тоталітарного суспільства (епоха

Третього Рейху та Культу особи Сталіна) і наявна значна кількість пов'язаних із цим досвідом ідеологізмів, у словотворенні яких переважає словоскладання.

Політична термінологія, пов'язана в романі Дж. Орвелла з професійною діяльністю членів партії. Працівники різних Орвеллових Міністерств користуються пристроєм, за допомогою якого створюються вірші та пісні на вихваляння влади Океанії.

Here were produced rubbishy newspapers containing almost nothing except sport, crime and astrology, sensational five-cent novelettes, films oozing with sex, and sentimental songs which were composed entirely by mechanical means on a special kind of kaleidoscope known as a versificator.

*Тут були наплюжні газетки, в яких не було нічого окрім спорту, вбивств та астрономії, сенсаційних копійкових романів, фільмів переповнених секс-сценами та сентиментальні пісеньки, які створили виключно механічним способом, ніби як той калейдоскоп, більш відомим, як **версифікатор**.*

«Версифікаторами» в іронічному сенсі йменують людей, які пишуть пусті вірші, що не мають глибокого змісту та зазвичай їх замовляють для вихваляння певної політичної партії. Певним чином ця лексема розкриває принцип автоматизованого написання віршів, які не містять жодних щирих почуттів та емоцій, а лише проklamують славетність правлячої верхівки Океанії. Тому влучність транскодованих еквівалентів, не викликає запитань.

Така ж ситуація виникає і з написанням романів. Розглянемо приклад: *Presumably – since he had sometimes seen her with oily hands and carrying a spanner – she had some mechanical job on one of the novel-writing machines.*

Оскільки він не раз бачив, що руки у неї в мастилі і що вона бігає з гайковим ключем, то зробив висновок: мабуть, вона робить механіком, обслуговує одну з машин, які пишуть романи (переклад О.Тереха) [78].

Ймовірно – у нього були підстави так вважати, бо не раз бачив її із руками у мастилі й гайковим ключем – вона обслуговувала одну з машин, що писали романи (переклад В.Шовкуна) [77].

Власний переклад:

Він уже знав напевно, що вона працює механіком та обслуговує одну з машин, яка пише романи, мабуть, через те що він не раз бачив її з руками до ліктів в мастилі і як вона орудує гайковим ключем.

Описовий переклад, до якого вдаються також перекладачі О. Терех та В. Шовкун, розкриває та передає смислове навантаження, чого, власне, і має досягати якісний переклад.

У Дж. Орвелла сакральністю наділений вислів *Big Brother*. Вважається, що «завдяки багатьом алюзіям, які легко прочитуються в романі» і одною з яких є «обличчя Старшого Брата, що дивиться з тисяч плакатів, транспарантів та екранів», цей роман є «такою собі важезною каменюкою у червоний город радянського комунізму». Дж. Орвелл помітив суттєву подібність між комуністичною (чи будь-якою тоталітарною) ідеологією та релігією, а отже намагався підкреслити її усіма можливими засобами в тому числі використовуючи політичну термінологію.

The black-moustachio'd face gazed down from every commanding corner. There was one on the house-front immediately opposite. «BIG BROTHER IS WATCHING YOU», the caption said, while the dark eyes looked deep into Winston's own.

На кожній площадці, навпроти ліфта, до стіни був прибитий плакат з величезним обличчям. Зображене воно було так, що, хоч де ти станеш, очі його дивляться на тебе невідривно. Напис під обличчям попереджав: «ВЕЛИКИЙ БРАТ СТЕЖИТЬ ЗА ТОБОЮ» (переклад О.Тереха) [78].

З кожного помітного місця вулиці на людей дивилося позначене чорними вусами обличчя. Один із плакатів висів на будинку, що якраз був навпроти. «СТАРШИЙ БРАТ ПИЛЬНУЄ ЗА ТОБОЮ» – проголошував плакат, і справді, чорні очі з портрета пронизливо вдивлялися в очі Вінстона (переклад В.Шовкуна) [77].

Власний переклад:

З плакату, що висів на кожному будинку, на тебе дивилось величезне обличчя, з чорними вусами. Один такий був прибитий прямо навпроти

квартири. «**ВЕЛИКИЙ БРАТ ПИЛЬНУЄ ЗА ТОБОЮ**» - промовляв плакат. І здавалось, ніби його очі дивляться прямо в твої.

Деперсоналізоване найменування лідера, яке є не ім'ям, а скоріше посадою чи навіть титулом, не просто пишеться з великої літери, що відповідає орфографічній нормі англійської мови, а у більшості випадків повністю капіталізується. Обидва перекладачі наслідують прийом капіталізації, який створює «ефект гучності», що в нашому випадку означає не підвищення тону, а підвищення рівня значущості персонажу, а отже його сакралізації.

Персонажі роману Дж. Орвелла розподілені на вищий, середній та нижчий класи. До вищого класу входять виключно члени Внутрішньої Партії, середній клас складають представники різних відомств, міністерств та бюро, а от нижчий клас формують «*proles*»:

«The proles are not human being» he said carelessly.

Проли – не люди, – недбало зауважив він (переклад В. Шовкуна) [77].

Власний переклад:

«Хіба проли, то люди?» – недбало мовив він.

Термін «*proles*», представлений на мовному рівні основою, усіченою від лексичної одиниці *proletarian*, позначає безпартійну частину населення, яка існує за межею бідності і не становить жодного інтересу для влади. Пролетаріат в якості соціального класу був одним із ключових понять соціології марксизму у радянському просторі, а відтак є близьким українському перекладачу та читачу, що зумовлює легкість у відтворенні та сприйнятті. Значним здобутком Дж. Орвелла стала термінологічна інновація «*non-existent person*» (новомовою «*unperson*»), яка набула значного поширення у різних сферах людської діяльності, так само, як і вислів «*Big Brother is watching you*». Недолюди – саме такий український відповідник був відтворений під час перекладу, утворений за допомогою способу калькування, у романі «1984» називають людей, яких розпорошили, тобто які були знищені владою у зв'язку з суперечливими політичними позиціями або протистоянням владі Старшого Брата. Хоча

В. Шовкун пропонує інший переклад, «Неособа», але котрий також перекладено за допомогою калькування.

Так, Дж. Орвелл зображує чотири міністерства, на яких ґрунтується суспільно-політичний порядок Океанії, у звичній для його індивідуально авторського стилю парадоксальній манері. Красномовні назви міністерств, що містять компоненти на позначення суспільного миру, любові та достатку, приховують відверто протилежну спрямованість їх діяльності:

The Ministry of Truth, which concerned itself with news, entertainment, education, and the fine arts. The Ministry of Peace, which concerned itself with war. The Ministry of Love, which maintained law and order. And the Ministry of Plenty, which was responsible for economic affairs. Their names, in Newspeak: Minitrue, Minipax, Miniluv, and Miniplenty.

В них розміщалися чотири міністерства, що зосередили в собі весь урядовий апарат: Міністерство правди, яке відало інформацією, видовищами, освітою і мистецтвом; Міністерство миру, що відало веденням війни; Міністерство любові, яке підтримувало закон і порядок; Міністерство достатку, що відповідало за економіку. Називалися вони новомовою: Мінправ, Мінмир, Мінлюб, Міндост (переклад О. Тереха) [78].

Міністерство Правди керувало новинами, розвагами, освітою та мистецтвами. Міністерство Миру опікувалося війною. Міністерство Любові – законом і порядком. Міністерство Достатку – економікою. У Новомові вони називалися Мініправд, Мінімир, Мінілюб і Мінідос (переклад В. Шовкуна) [77].

Власний переклад:

Міністерство Правди відповідальне за новини, дозвілля, освіту та мистецтво. Міністерство Миру відповідає за війни. Міністерство Кохання головує над законом та правом. Міністерство достатку керує фінансами. Новомовою їх називають: Мінправ, Мінлюб, Міндост та Мінмир.

У перекладі В. Шовкуна пропонуються кальковані відповідники «Мініправ», (поєднання двох усічених основ), «Мінімир» (усічена основа + повна основа) та «Мінілюб» (поєднання двох усічених основ). У перекладі

В. Данмера маємо такі варіанти: «Мініправда» (усічена основа + повна основа). «Мінімир» (усічена основа + повна основа) та «Мінілюб» (поєднання двох усічених основ). У нашому власному перекладі пропонуються такі відповідники: «Мініправда» (усічена основа + повна основа), «Мінімир» (усічена основа + повна основа) та «Мінілюбов» (усічена основа + повна основа) [77].

Порівняння трьох різних перекладів з очевидністю вказує на високий ступінь перекладацької конвергенції, адже переклад лексеми *Miniprah* збігається в усіх перекладачів, а лексем *Minitrue* та *Miniluv* – у двох із трьох запропонованих варіантів. Варіативність інших відповідників є мінімальною.

Вибір Дж. Орвеллом усічення в якості головного способу словотвору зумовлює використання перекладачами способу калькування. Поєднання двох усічених основ спостерігається в усіх випадках, окрім лексеми «Мінмир», яка утворена перекладачами шляхом складання усіченої та повної основ, так само як у вихідному тексті, де Дж. Орвелл використовує латинський іменник *рах*.

У свідомості читача, який тримає в руках переклад 1988 року, багато політичних термінів так чи інакше асоціюються з радянською спадщиною, що й не дивно, зважаючи на рік видання перекладу. О. Терех та В. Шовкун під час відтворення цих одиниць, послуговуються способом калькування.

Незрозумілою нам видається мотивація відбору відповідника О. Терехом.

Tonight was one of his nights at the Community Centre.

Сьогодні він мав за графіком провести вечір у Храмі Культури (переклад О. Тереха) [78].

Сьогодні увечері він мав навідатися до Громадського Центру (переклад В. Шовкуна) [77].

Власний переклад:

Сьогодні увечері йому слід сходити в Громадський центр.

Беручи до уваги, що в «*Community Centres*» проводять дозвілля за грою в теніс або прослуховуванням курсу лекцій, застосування відповідника «Храм

Культури», асоційованого з чимось величним, духовним, помпезним, не є виправданим.

Серед інших термінів, які ми, традиційно можемо відтворити за допомогою калькування, лише у деяких випадках послуговуючись пермутацією:

the Sports Committee – Спортивний Комітет

the Music Department – Музичний Департамент

the Chess Committee – Шаховий Комітет

the Planning Committee – Комітет Планування

the Research Department – Дослідницький Департамент

the Records Department – Департамент Записів

the Teleprogrammes Department (TELEDEP) – Департамент Телепрограм

Дж. Орвелл моделює хрононіми, подібні до радянських п'ятирічок, які визначалися як перспективні плани розбудови економіки, освіти, культури та техніки на наступні п'ять років.

Behind Winston's back the voice from the telescreen was still babbling away about pig-iron and the overfulfilment of the Ninth Three-Year Plan.

За спиною у Вінстона голос із телеекрана знай шамотів щось про чавун і Дев'ятий Трирічний план (переклад О.Тереха) [78].

За спиною у Вінстона й досі бубнів голос із телеекрана про виробництво чавуну й перевиконання Дев'ятої Трирічки (переклад В. Шовкуна) [77].

Власний переклад:

За спиною у Вінстона, серед чийогось бурмотіння із телеекрана можна було почути, щось про чавун та перевиконання Дев'ятирічки.

О. Терех, попри те, що його переклад є ближчим до реалій радянської дванадцятої п'ятирічки (1986-1990), оминає увагою такий колоритний хрононім, відтворюючи його калькованим відповідником трирічний план. В. Шовкун підхоплює ідею, використовуючи культурно-маркований еквівалент трирічка. Щоправда, в контексті наступного прикладу В. Шовкун теж вдається до використання способу калькування до цієї ж лексичної одиниці.

Or again, «The Times» of the nineteenth of December had published the official forecasts of the output of various classes of consumption goods in the fourth quarter of 1983, which was also the sixth quarter of the Ninth Three-Year Plan.

Або, наприклад, у «Таймсі» за дев'ятнадцяте грудня були опубліковані офіційні прогнози про виробництво різних споживчих товарів у четвертому кварталі 1983 року, який був також шостим кварталом Дев'ятого Трирічного Плану (переклад В. Шовкуна) [77].

Власний переклад:

Або ж наприклад, у «Таймсі» за 19 грудня опублікували офіційний план виробництва різних продовольчих товарів у четвертому кварталі 1983 року, що був шостим кварталом Дев'ятирічки.

Візьмемо інший приклад – лексеми на позначення назв міністерських відділів: *Recdep (Records Department), Ficdep (Fiction Department), Teledep (Teleprogrammes Department)*. Усі три одиниці побудовані за рахунок поєднання фрагментів кореневих морфем і є складноскороченими компаундами.

In the Ministry of Truth, for example, the Records Department, in which Winston Smith worked, was called Recdep, the Fiction Department was called Ficdep, the Teleprogrammes Department was called Teledep, and so on.

Переклад В. Шовкуна:

У Міністерстві Правди, наприклад, Департамент записів де працював Вінстон Сміт, називався Дезап, Департамент Художньої літератури – Худліт, Департамент Телепрограм мав назву Теледеп і так далі [77].

Можна побачити, що в одиниці «Худліт» перекладач дещо порушує запроваджений автором принцип одноманітності, замінюючи скорочену морфему «дер» на скорочену морфему «літ» (від українського «література»), іншим порушенням цього принципу є перестановка компонентів в одиницях «Дезап» та «Теледеп». Якщо слідувати логіці Дж. Орвелла, то мало б бути «Запдеп» та «Теледеп», а якщо слідувати порядку слів в розгорнутих українських словосполученнях, то – «Дезап» та «Дептел».

Переклад В. Данмера:

У Міністерстві Правди, наприклад, даний **Відділ Записів**, у якому працював Вінстон Сміт, називався **ЗАПВІД**, **Відділ Фікцій** називався **ФІКВІД**, **Відділ Телепрограм** називався **ТЕЛЕВІД**, і так далі [79].

Базовим відповідником для своїх новотворів перекладач обирає не запозичене «департамент», а автохтонне «відділ». Він також зберігає орвеллівський порядок розташування компонентів всередині слова. Принципово відмінним є відповідник «ФІКВІД» або «Відділ Фікцій», адже тут, на думку В. Данмера актуалізується вихідне значення «вигадка, фікція», а не «белетристика; художня література».

Власний переклад:

Тим не менше, Відділ Документації у Міністерстві Правди, в якому працював Вінстон Сміт, називали Віддок, Департамент Белатристики – Денбел, а Департамент Телепрограм – Депен.

За основу взято відповідник «департамент», але повний збіг є тільки в одному випадку – «Телевід», оскільки для першої одиниці ми обрали відповідник «документація» (а не «запис»), а у другому – «белатристика» (а не «фікція»).

У цілому, кількість збігів серед відповідників складених слів у трьох перекладах є доволі високою. Наведемо ще декілька прикладів: *sexcrime* – «сексзлочин» (В. Шовкун, власний), *goodsex* – «добросекс» (В. Шовкун [77], власний), *crimethink* – «думкозлочин» (В. Шовкун [77], В. Данмер [79]). Чим можна пояснити таку тенденцію до конвергенції перекладацьких рішень? Припускаємо, що вона виникає внаслідок намагання перекладачів досягти того ж самого ефекту регулярності, що й в оригіналі, заради якого вони ладні позбутися власної оригінальності. Важливу роль також грає й той факт, що складені лексеми новомови, позбавлені можливості різночитання, мають у своєму складі кореневі морфеми, які у більшості випадків передаються одним і тим самим відповідником (*crime* – завжди буде «злочином», *sex* – «сексом», *camp* – «табором»).

Зокрема, всі випадки пов'язані зі специфікою новомовного словотвору, є доволі неоднорідними щодо складності перекладу. Наприклад, одиниці, утворені за допомогою префіксів-інтенсифікаторів, є чи не найпростішими об'єктами перекладацької творчості. Це пояснюється тим, що в українській мові немає префікса «плюс-», а отже усі утворені за його участі одиниці матимуть оказіональний характер. І справді, в українській мові, кількість і використання негативних префіксів є високою, і тому виникає складність адекватного перекладу.

*In addition, any word — this again applied in principle to every word in the language — could be negated by adding the affix **un-** or could be strengthened by the affix **plus-**, or, for still greater emphasis, **doubleplus-**. Thus, for example, **uncold** meant «warm», while **pluscold** and **doublepluscold** meant, respectively, «very cold» and «superlatively cold» [81].*

Переклад В. Шовкуна:

*Крім того, кожне слово – це загалом стосується будь-якого слова в мові – можна наділяти негативним значенням за допомогою додавання префікса **un-** (**не-**), або можна підсилити префіксом **plus-** (**плюс-**), чи ще більше підсилити префіксом **doubleplus-** (**дваплюс-**). Так, наприклад, **uncold** (**нехолодно**) означає *warm* (*тепло*), тоді як **pluscold** (**плюсхолодно**) й **doublepluscold** (**дваплюсхолодно**) означають відповідно *very cold* (*дуже холодно*) й *superlatively cold* (*надзвичайно холодно*) [77].*

Переклад В. Данмера:

*Окрім цього на додачу, будь-яке слово – це знову ж таки стосується та вживається в принципі до кожного слова у даній мові – може бути перетворено на заперечну форму за допомогою додавання афіксу **не-**, або ж може бути посилено за допомогою афіксу **плюс-**, або, задля ще більшого наголосу, **подвійнийплюс-**. Ось, наприклад, **нехолодно** у значенні «тепло», у той же час **плюсхолодно** і **подвійноплюсхолодно** у значенні, відповідно, «дуже холодно» і «надзвичайно холодно» [79].*

Власний переклад:

Значення кожного слова може бути підсиленим, якщо додати префікс *плюс-* або для максимального рівня *дубльплюс-*. До прикладу, якщо «нехолодний» вживалося замість *теплий*, то «плюсхолодний» та «дубльплюсхолодний» означало, відповідно, «дуже холодний» та «надзвичайно холодний».

Порівнявши усі три переклади між собою, можемо побачити, що okazіональність утворень з префіксами інтенсифікації скрізь збережено, хоча перекладачі і пропонують для цього дещо відмінні відповідники. Натомість, okazіональність утворень термінів з префіксами негачії скрізь втрачено, адже всі перекладачі запропонували один і той самий узувальний варіант «нехолодно». Те ж саме можна сказати і про переклади інших негачиваних прикметників: *undark* – «нетемний» (всі переклади) та *unlight* – «несвітлий» (всі переклади).

Проаналізуємо ще одне цікаве граматичне правило новомови, що демонструє її регулярність (системність), виступаючи водночас джерелом перекладацьких труднощів.

Thus, in all verbs the preterite and the past participle were the same and ended in -ed. The preterite of steal was stealed, the preterite of think was thought, and so on throughout the language, all such forms as swam, gave, brought, spoke, taken, etc., being abolished. All plurals were made by adding -s or -es as the case might be. The plurals of man, ox, life, were mans, oxes, lifes. Comparison of adjectives was invariably made by adding -er, -est (good, gooder, goodest), irregular forms and the more, most formation being suppressed.

Насправді тут йдеться про три різних правила словозміни: перше стосується відміни форм минулого часу для неправильних дієслів; друге – відміни виключень з правил утворення множини іменників; третє – відміни аналітичних форм утворення вищого та найвищого ступенів прикметника.

Переклад В. Шовкуна:

Так, усі дієслова утворюють минулий час, а також дієприкметники минулого часу лише за допомогою закінчення -ed. Steal у минулому часі буде

*stealed (a ne stole), a think – thinked (a ne thought), і це загалом стосується всього обширу мови. Неправильні форми минулого часу, такі як **swam** (плавав), **gave** (давав), **brought** (приносив), **spoke** (говорив) не вживаються. Усі форми множини утворюються додаванням **-s** або **-es** залежно від фонетики слів. Множина таких слів як **man, ox, life** буде **mans, oxes, lifes**, а не **men, oxen, lives**. Порівняльний ступінь прикметників завжди утворюється додаванням суфіксів, а нерегулярні форми та утворення з **more** (більш) та **most** (найбільш) не застосовуються [77].*

В принципі, збереження вихідних форм та наявність у дужках їхніх прямих відповідників укупі з докладними граматичними поясненнями є достатньою умовою адекватного відтворення змісту, закладеного Дж. Орвеллом в оригіналі.

Переклад В. Данмера:

*Отже, усі дані дієслова що виражають минулий час і дієприкметники минулого часу були цілковито однакові і закінчувалися на **-ий**. Минулий час дієслова **красти** був **крастений**, минулий час дієслова **думати** був **думаний**, і так далі цілком у всій даній мові, усі такі форми слів як **прилив, дав, приніс, сказав, узяв, і т.д.**, були скасовані та знищені. Усі форми слів у множині створювалися за допомогою додавання **-і** або **-и** в залежності від даних обставин. Форми множини від слів **людина, віл, життя** були **людини, віли, житті**. Порівняльні форми прикметників були незмінно творені за допомогою додавання **-іший, -ющий (добрий, добріший, добрющий)**, неправильні ж форми та формації **більший, найбільший** були заборонені та витіснені [79].*

У наявності спроба перекладача замінити англійські правила аналогічними українськими, хоча у читача можуть виникнути питання стосовно володіння перекладачем нормами української граматики. Зокрема, незрозуміло, як (штучні) форми «крастений» та «думаний» можуть бути формами минулого часу дієслова? Так само неясно, чому найвищий ступінь прикметника утворюється за допомогою суфіксу «-ющ», який в українській мові використовується на позначення збільшеності або за grubіlostі?

Власний переклад:

*Це, наприклад, стосувалося дієслів, для яких були відмінені усі форми давноминулого часу, на зразок **вкрав був, думав був, плив був, дав був, приніс був, говорив був, узяв був**. Усі ступені порівняння прикметників утворювалися лише за допомогою суфіксів. Усі складені форми вищого та найвищого ступенів (**більш, найбільш**) були вилучені. Новомова була позбавлена нерегулярних порівняльних форм, якими вважалися усі, утворені з будь-якими відхиленнями від вихідної (простой) форми: тепер неможна було вживати **кращий чи найкращий**, а лише **добріший та найдобріший**.*

Намагаючись відтворити зазначене правило, ми виходили з того, що головним для Дж. Орвелла було показати усунення альтернатив, які виникають за наявності мовних опозицій. Тому у своєму перекладі ми підібрали такі опозиції: минулий час – давноминулий час, флективна форма порівняльного ступеня прикметника – аналітична (складена) форма порівняльного ступеня прикметника.

На закінчення проаналізуємо переклад єдиного повного речення, написаного новомовою.

*Consider, for example, such a typical sentence from a Times leading article as **Oldthinkers unbellyfeel Ingsoc**. The shortest rendering that one could make of this in Oldspeak would be: 'Those whose ideas were formed before the Revolution cannot have a full emotional understanding of the principles of English Socialism.' But this is not an adequate translation [81].*

Переклад В. Шовкуна:

*Розгляньмо, наприклад, таке типове речення з Таймсу, як **as Oldthinkers unbellyfeel Ingsoc**. Найкоротшим перекладом цього речення Старомовою буде: «Ті, чії ідеї сформувалися до Революції, неспроможні емоційно опанувати принципи Англіїського Соціалізму. Але це не зовсім точний переклад [77].*

Перекладач, слідуючи своїй стратегії, відтворює речення в оригінальній формі, але не супроводжує власним перекладом, задовольняючись розшифровкою, запропонованою. Дж. Орвеллом.

Переклад В. Данмера:

*Деякі зі слів Лексикону Б мали високо деталізовані значення, заледве зрозумілі будь-кому хто не опанував даною мовою в цілому. Розглянемо, наприклад, таке типове речення з передової статті «Часопису» як **стародумці неживочують ІНГСОЦ**. Найкоротшим варіантом перекладу який хтось міг би зробити з цього на Старосурж може бути: «Ті чії переконання були сформовані до даної Революції не в змозі мати повного емоційного розуміння даних принципів Англійського Соціалізму». Але це не є у достатній мірі правильний переклад [79].*

У цьому перекладі всі складові речення вдало кальковані. Нарікання викликає відповідник «Часопис» за наявності узуального українського «Таймс» та лексема Старосурж.

Власний переклад:

*Подивіться, наприклад, на типове речення з передовиці Таймс: «**Старовірники ненапрочують Ангсоц**». Коротко передати його зміст Старомовою можна було б таким чином: «Ті, чії погляди сформувалися до революції, не можуть всім серцем зрозуміти принципи Англійського Соціалізму». Проте такий переклад не є повним.*

У цьому перекладі спостерігається та ж сама стратегія, що й у попередньому. Незначні відмінності у виборі складових калькованих відповідників можна пояснити звичайною перекладацькою варіативністю.

Висновки до Розділу 2

Труднощі перекладу політичної термінології «1984» пов'язані зі ступенем поширеності і частотності їхнього вживання у мові оригіналу. Зрозумілість нестандартної лексики навіть для носіїв мови оригіналу залежить від ступеня їх вжитку і сфери використання. Проблема складності у перекладі вирішується за допомогою комунікативної ситуації та достатнього запасу фонових знань, які мають бути обов'язково наявні у свідомості учасників комунікації і значною мірою визначають зміст висловлювання. У процесі перекладу реалій потрібно

враховувати ступінь невідомості позначуваного об'єкта, приділяти увагу контекстуальному перекладу, пам'ятати, що реалія може бути використана, як стилістичний засіб.

Перекладачу при роботі з реаліями потрібно знати культуру соціуму, в якому функціонує та чи інша реалія, і вміти враховувати специфіку перекладу відносно його цілей, реципієнтів і основної ідеї журналу чи газети, зі шпальт якої береться оригінальний текст, адже професійну компетенцію перекладача складають не тільки теоретичне та практичне володіння мовою, й цілий ряд екстралінгвістичних факторів.

Труднощі перекладу термінології заключаються в: неоднозначності термінів; відсутності перекладацьких відповідників у випадку неологізмів; національній варіативності термінів. Контактуючи з різними мовами, українська мова так чи інакше запозичує нові слова як загальноживані, так і спеціальні. Тому нерідко постає проблема точного перекладу і пошуку національного відповідника.

Під час перекладу політичних термінів орієнтуємося на класифікації трансформацій, запропоновані Л. Бархударовим та В. Комісаровим. Політична термінологія формувалась тривалий час, більшість термінів були запозичені з латинської та грецької мов.

Беручи до уваги особливості перекладу текстів з політичними термінами, найбільш поширеними є такі трансформації: лексичні, граматичні, лексико-граматичні та лексико-семантичні. Такі трансформації є популярними та найкраще допомагають передати зміст тексту.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дипломній роботі було проведено дослідження для того аби визначити поняття «термін», способи творення та його функції. Політична термінологія своєю семантикою пов'язана з широким колом багатопрофільних понять, які відображають знання про різні галузі життя суспільства, і містить значний шар слів, тематично пов'язаних зі специфічними сферами ідеологічного, політичного, соціально-економічного життя соціуму.

Серед вітчизняних та зарубіжних учених, які досліджували поняття «політична термінологія як окрема система», – О. Пономарів, Т. Панько, Л. Симоненко, Я. Снісаренко, Д.С. Лотте, В. Дікман, Д. Камерон, Е. Балюта. Терміни, які виражають поняття з політичної галузі, можуть виражати також поняття соціального, економічного та морально-етичного життя соціуму.

Від терміна також вимагають, щоб він не мав емоційно-експресивного забарвлення, був цілеспрямованим на об'єкт у системі або ряді та відповідав словотворчим закономірностям мови. Разом від терміна вимагається, щоб він служив ґрунтом для утворення деривативів, але лише у межах своєї системи.

В процесі дослідження поставленого питання ми виділили основні способи перекладу політичної термінології. Основною проблемою в даному випадку є те, що значна частина політичної термінології є усталеними виразами, тож словникового матеріалу дуже мало, тож перекладач має спиратись лише на свої знання та на тлумачення політичних термінів на перекладацькій мові.

При розгляді основних прийомів перекладу політичної термінології ми виявили, що частіше за все використовуються наступні способи перекладу, а саме трансформації: калькування, перестановка, заміна, додавання, вилучення. Також дуже актуальним є прийом впровадження нового слова за допомогою транскрипції та транслітерації, хоча і зазначено, що цей прийом перекладу зустрічається не часто при перекладі політичної термінології.

Основна увага в даній роботі була спрямована на дослідження лінгвістичних і екстралінгвістичних аспектів перекладу політичних термінів.

Цілі і завдання в роботі були досягнуті і вирішені, тому що в ході роботи, присвяченої проблемам перекладу політичної термінології, були виявлені лексико-граматичні аспекти перекладу, суть яких полягала в адекватному перекладі лексичних одиниць: слів, словосполучень і речень, так як політична лексика – це специфічний вид лексики, що вимагає особливого підходу.

Визначено, систематизовано та порівняно стратегії й тактики перекладу, які застосувалися в англо-українському перекладах для адекватного відтворення політичної термінології роману-антиутопії. Так в англо-українському перекладі терміни були відтворені на 62% завдяки калькуванню, транскрипції та транслітерації (29%), функціональному аналогу (9%) та смислового розвитку (8%), генералізації (4%), конкретизації (2%), лексичному додаванню (5%).

Дане дослідження торкається багатьох проблем сучасного перекладознавства. На матеріалах даної роботи можна проводити низку нових досліджень в різних галузях і не тільки перекладу, а таких дисциплін, як політологія, філософія, психологія та інші. Переклад політичної термінології – складне явище, тому важливим є створення навчальної бази для майбутніх перекладачів, винесення даного питання на наукових конференціях, впровадження дисциплін для поглиблення знань з даної теми. Адже часто під час усного перекладу навіть досвідчені перекладачі стикаються з труднощами передачі терміна, підібравши вдалий еквівалент.

Дослідження шляхів та способів відтворення ідей, суджень засобами цільової мови у перекладі дають змогу висвітлити закономірності передачі значень у кожній з мов та можливості й умови їх збереження; виявити чинники, які впливають на відтворення імпліцитної інформації першотвору у перекладі. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у необхідності проводити порівняльні дослідження україно й англомовних медійних дискурсів, результати яких знайдуть своє застосування в створенні двомовного інформаційного порталу суспільно-політичної термінології.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абакумова Г. О. До питання про експресивність терміна. Київ. 1981. С. 85-88.
2. Алексеева І.С. Професійний тренінг перекладача. Київ : Союз, 2001. 288с.
3. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів. 2003. 430 с.
4. Балюта Е.Г. Нова лексика та фразеологія англійської мови сфери охорони довкілля: структурно-семантичні і функціональні параметри. Одеса : ОНУ, 2007. 365 с.
5. Бархударов Л.С. Мова і переклад: питання загальної і приватної теорії перекладу. Москва : Вища школа, 1975. 239 с.
6. Басовска О. І. Художній вимесел Орвелла і реальна радянська мова. Москва. 1995. С. 34-43.
7. Баталов Е. Я. Соціальна утопія і утопічна свідомість в США. Москва : Прогрес, 1982. 204 с.
8. Борисова О. Г. Сучасний молодіжний жаргон. Москва : Вища школа, 1980. 332 с.
9. Бреус О. В. Основи теорії і практики перекладу. Москва. 2000. 17 с.
10. Бурячок А. А. Формування спільного фонду соціально-політичної лексики східнослов'янських мов. Київ : Наукова думка, 1983. 225 с.
11. Вагапова Л. Л. Прагматичний аспект перекладу. Москва : Самвидат, 2008. 74 с.
12. Воробйова О.І. Політична лексика. Її функція в сучасній усній та письмовій мові. Архангельск. 2000. 120 с.
13. Гаков В. На гребені «хвилі». Санкт-Петербург. 1987. С. 76-82.
14. Гальперин І.Р. Начерки по стилістиці англійської мови. Москва : Видавництво літератури на іноземних мовах, 1958. 459 с.

15. Гладишев В.В. В тоталітарному суспільстві кохання бесильне. Санкт-Петербург. 1988. С. 15-18.
16. Головін Б.Н. Основи культури мови. Москва. 1980. 276 с.
17. Горюнов В.К. Прийоми використання політичної мови в цілях ідеологічної взаємодії. Москва : ІНІОН, 1983. С. 153-168.
18. Гуськова Т.І., Зіброва Г.М. Труднощі перекладу суспільно-політичного тексту з англійського на російську. Москва : Вища школа, 2000. 228 с.
19. Дашко О. Л. Жанр антиутопії в англійській літературі першої половини ХХ століття. Москва : Вища школа, 2004. С. 43-47.
20. Добринська Н.Г. Антиутопія: просітр держави та людини. [Електронний ресурс] / Н. Г. Добрынская. – Режим доступу до ст.: http://www.nbuv.gov.ua / Articles / kultnar / knp200015/knp15_27.doc.
21. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). Київ : Довіра, 1999. 431 с.
22. Жаданов Ю. А. Антиутопія другої половини ХХ століття: творчий пошук нових перспектив жанру. Севастополь : Севастопольський національно-технічний університет, 2010. С. 26-31.
23. Жаданов Ю. А. Роман Дж. Орвелла «1984» в світлі сучасних уявлень про утопію та антиутопію. Харків : Вісник Харківського національного університету ім. В. Каразіна, 1997. С. 24-27.
24. Жаданов Ю. А. Дистопія другої половини ХХ століття: гендерна революція жанру. Харків : Вісник Харківського національного університету ім. В. Каразіна, . 2011. С. 142-146.
25. Жаданов Ю. А., Кулікова І. І. Художня модель хронотопу в антиутопічному жанрі другої половини ХХ століття. Чернівці : Вісник Чернівецького національного університету, 2014. С. 97–106.
26. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англійських перекладів української прози). Львів : Видавництво при Львівському університеті, 1989. 216 с.

27. Іконнікова М.В.. Особливості індивідуального стилю в різних видах дискурсу (на матеріалі творів Д. Оруелла). Хмельницький. 2006. 3 с.
28. Іконнікова М.В. Антиутопія в літературі першої половини ХХ століття: національно-типологічні варіанти. Севастополь : Збірник наукових робіт ГІД ПАК, 2009. С. 182-192.
29. Іонін Л. Т. Те, чого ніде не має. Роздуми про романи-антиутопії. Санкт-Петербург : Новий час, 1988. С. 40-44.
30. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : у 2-х томах. Вінниця : Нова книга, 2001. 317 с.
31. Карабута О. Сучасна суспільно-політична лексика: семантико-структурний аспект. Херсон : ХДУ, 2013. С. 54–57.
32. Карпова В.Л. Термін і художнє слово. Київ : Наука 1978. С. 137-149.
33. Карпенко Н. А., Шаркова Г.В. Особливості відтворення прагматики сучасних політичних термінів. Київ. 2012. 5с.
34. Катиш Т. В. Особливості функціонування термінологічної лексики в мові української фантастики. Дніпро. 2004. 19 с.
35. Кірвель Ч. С. Утопічне створіння: сутність, соціально-політичні функції. Мінськ. 1989. 170 с.
36. Комісаров В. Н. Лінгвістика перекладу. Москва : Вища школа, 1980. 176 с.
37. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова книга, 2001. 448 с.
38. Крючкова Т. Б. Особливості формування і розвиток суспільно-політичної лексики і термінології. Москва : Вища школа, 1989. 151 с.
39. Кучер В. В. Поетика роману-антиутопії в рецепції сучасного літературознавства. Кременець : Наукові записки, 2016. С. 182-185.
40. Латишев Л.К. Курс перекладу: еквівалентність перекладу і етапи його досягнення. Москва : Просвітлення, 1980. 160 с.
41. Лейчик В. М. Особливості термінології суспільних наук та сфери її використання. Москва. 1983.

42. Мінчак Г. Семантичний процес ідеологізації номінативних одиниць у сучасній українській мові (на матеріалі української періодики кін. ХХ – поч. ХІХ ст.) [Електронний ресурс] / Г. Мінчак. : http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/Ved.pdf. С. 293–303.

43. Медвідь О.М., Ходцева А.О., Дяченко І.О. Лінгвопрагматичні особливості перекладу бізнес- та військової термінології у політичних промовах. Суми. 2017. С. 62-67.

44. Моркотун С.Б. відтворення експресивності лексичних одиниць при перекладі текстів політичного дискурсу. Житомир. 2017. С. 75-78.

45. Мороз О.О. Сучасна чеська суспільно-політична лексика: семантика, структура, динаміка. Київ. 2005. 20 с.

46. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. Харків. 1993. 256 с.

47. Некряч Т. Є. Через терни до зірок: труднощі перекладу художніх творів. Для студентів перекладацьких факультетів вищих навчальних закладів. Вінниця : Нова книга, 2008. 200 с.

48. Панаєва О.В. Функції спеціальної лексики в художньому тексті. Москва. 2005. 189 с.

49. Поліщук Н. Термінологічна лексика Майдану (на матеріалах газет «Дзеркало тижня», «Українська правда», «Газета по-українськи», «Високий Замок») [Електронний ресурс] / Н. Поліщук // Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Проблеми української термінології. Львів. 2014. С. 138–143.

50. Протченко І.Ф. Розвиток лексики сучасної російської мови. Москва : Наука, 1965. 275 с.

51. Рецкер Я. И. Теорія перекладу і перекладацька практика. Москва. 2016. 244 с.

52. Руденко Н.С. Екологічна лексика як об'єкт перекладу (на матеріалі словникової статті, анотації, звіту, а також публіцистичної статті на екологічну тематику). Херсон : Херсонський державний університет, 2011. 20 с.

53. Симоненко Л.В. Українська наукова термінологія: стан та перспективи розвитку. Київ. 2001. 50 с.

54. Снісаренко Я. Суспільно-політична лексика: історія вивчення. Черкаси : СУЕМ, 2009. 172 с.
55. Снісаренко Я. Суспільно-політична лексика: проблеми визначення та вивчення. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. С. 31–35.
56. Снісаренко Я. Суспільно-політична лексика, як специфічна лексична категорія. Київ. 2012. 309 с.
57. Соловей Г. С. Політична лексика, як об'єкт перекладу (на матеріалі текстів політичних заяв, звернень, промов, статей та анекдотів). Херсон : Державний університет, 2011. 20 с.
58. Сосніна Т.В. Способи відтворення квазіреалій у перекладі роману Джорджа Орвелла «1984». Одеса. 2019. 261 с.
59. Срібрянська Н.А. Специфіка функцій заголовків художніх текстів в жанрі антиутопії. Санкт-Петербург. 2015. С. 42-47.
60. Стапаненко М. Політичне сьогодення української мови: актуальний перифрастикон. Харків : Видавець Іванченко І.С., 2017.
61. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і створенням. Київ : Факт. Наш час, 2006. 344 с.
62. Таран А. Термінологізація лексики в суспільно-політичному дискурсі. Київ. 2013. С. 138–143.
63. Флорин С. Перекладацькі муки. Москва. 1983. 183 с.
64. Французова К.С. Корпоративний лексикон як об'єкт перекладу (на матеріалі корпоративних бізнес-тренінгів, слоганів і презентацій). Херсон : Херсонський державний університет, 2011. 20 с.
65. Холявко І.В. Суспільно-політична лексика у пресі 90-их років ХХ ст. (семантико-функціональний аналіз). Кіровоград. 2004. 229 с.
66. Чернишова Т. А. Природа фантастики. Іркутськ : Іркутський університет, 1984. 324 с.
67. Швейцер А.Д. Теорія перекладу. Москва : Вища школа, 1988. 216 с.
68. Шопенгавер А. Г. Вибрані твори. Москва : Вища школа, 1992. 480 с.
69. Ayer A. The revolution in philosophy. 1956. 78-79 p.

70. Alldritt K. The making of George Orwell: An essay in literary history. 1969. 181 p.
71. Frye N. Varieties of Literary Utopias .1973. 25-29 p.
72. Kumar K. Utopia's Shadow. Dystopia. Cambridge. 2013. 309 p.
73. Rothstein E. Visions of Utopia. New York. 2004. 236 p.
74. Russel B. Our knowledge of the external world as a field for scientific method in philosophy. 1926. 251 p.
75. Venuti L. Strategies of translation. Encyclopedia of translation studies. London.2001. 240–244 p.

76. Walsh C. From utopia to Nightmare. New York. 1962. 235 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

77. Орвелл Дж. 1984. З англ. пер. В. Шовкун. Київ. 2015. 312 с.
78. Орвелл Дж. 1984 (уривки з роману; з англ. пер. Олександр Терех). Київ. 1988. 130–146 с.
79. Орвелл Дж. 1984. З англ. пер. В. Данмер. [Електронний ресурс]. URL: <http://toloka.to/t45955>
80. BBC News.
81. George Orwell. Nineteen Eighty-Four. London. 1972. 256 p.
82. The masterpiece that killed George Orwell // The Guardian.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток Б

SUMMARY

Today is important to study terms, because they are a special linguistic category. They occupy an important place in modern linguistics. This is due to the fact that the study of this vocabulary has its own characteristics. Often there are difficulties in translating such vocabulary, especially when choosing an adequate equivalent in the target language. Overcoming these difficulties is one of the priority tasks in translation studies.

The **topicality of the research** is due to the reason that during the modern development of translation sciences, there is a need to systematize and create a scientific basis for the translation of political terminology, because such language units pose significant difficulties in translating literary texts.

Among the linguists who studied terminology in different periods and studied trends in their development, there are many domestic and foreign linguists – D.D. Lotte, O.O. Superanskaya, L.I. Vegur, B.B. Komarovsky, B.S. Gershunsky, I.M. Mantor and others.

The **object** of the thesis is English political terminology.

The **subject** of the thesis is strategies of translation of political terms in texts of artistic style.

The **purpose** of the master's thesis is a structural analysis of translation transformations used in the translation of English political terms, the disclosure and characterization of terms, which is of great importance for language learning.

The purpose of the study involves solving the following **tasks**:

- define the main features of the political term as a linguistic unit;
- consider the factors of formation and functioning of political terminology in the artistic text
- identify the main ways of translating political terms
- analyze the difficulties of translating political terms into Ukrainian

The **research material** is the original and translated text of J. Orwell's anti-utopian novel "1984", with a total volume of 312 pages. Political terms based on artistic style texts were also selected.

The **methods of the scientific research** are determined by the purpose and objectives of the work. To achieve this goal and solve specific problems, the study uses the method of comparative analysis, which helped to determine the stylistic features of political terminology in the target texts, which in turn helps to identify ways of reproduction in translation. The method of transformational analysis was used to establish the semantic direction. Semantic analysis provided the establishment and implementation of the translation of the semantic load. Also a linguistic-stylistic method of analysis was used in research.

The **scientific novelty** is to studying the problems of translation of complex English political terms, not only in journalistic style, but also in literary texts, which causes significant difficulties in the original and translation. New principles for translating such lexical items will also be proposed.

The **theoretical significance** of the master's thesis is that in this study to analyze the semantic and structural features of English political terms and means of their translation from one language to another, which is a significant contribution to the development of modern translation problems.

The **practical significance** of the master's thesis is determined by the possibility of using its materials and practical results in lecture courses, the possibility of using it in the further study of this topic, as well as in creating practical classes and writing scientific papers. The results of the research can be used in teaching students of translation specialties.

Approbation. The results of the work were discussed at the VIII International scientific-practical conference "Overcoming language and communication barriers: education, science, culture" held in Kyiv, 20.11.2020 - 21.11.2020 and the article "Means of translation of political terminology based on J. Orwell's «1984» anti-utopian novel. \ Collection of scientific works on the material of the VIII

«International scientific-practical conference «Overcoming language and communication barriers: education, science, culture», Kyiv, 2020, p.166-169.

The **structure and scope of the work.** The work consists of an introduction, two sections, conclusions to sections, general conclusions to the research and a list of references of titles. The volume of the master's thesis is 95 pages.

Political terminology is especially important during the period of strengthening political ties between different countries. The volume of annually published political texts aimed at a foreign audience is quite large and, as international relations grow, continues to increase. The number and quality of speeches of state, party and public figures is also growing every year; publications of international, governmental and public organizations.

Socio-political terms are well-known socio-political tokens with a neutral axiological connotation. They are opposed to the axiological marked socio-political vocabulary, which includes the names of stable socio-political concepts and realities with a flexible connotative zone (serve to convey the dynamics of the values of the socio-political process).

English political terminology is translated using: calque, transcription, descriptive method, combined renomination, transliteration, etc.

The general conclusions formulate the results of the research; generalize the options for translating English political terms and ways of their transfer from English to Ukrainian.

АНОТАЦІЯ

Сьогодні є важливим дослідження термінів, котрі є особливою лінгвістичної категорією. Вони займають важливе місце в сучасному мовознавстві. Це спричинене тим, що вивчення цієї лексики має свої особливості. Часто при перекладі такої лексики виникають труднощі, особливо під час вибору адекватного відповідника в цільовій мові. Подолання цих труднощів є одним із пріоритетних завдань у перекладознавстві.

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що під час сучасного розвитку перекладознавчих наук, виникає потреба систематизувати та утворити наукову базу для перекладу політичної термінології, тому що такі мовні одиниці становлять значні труднощі у перекладі текстів художнього стилю.

Серед лінгвістів, які займались дослідженням термінології в різні періоди та вивчали тенденції їх розвитку є чимало вітчизняних та зарубіжних лінгвістів – Д. Д. Лотте, О. О. Суперанська, Л. І. Вегур, Б. Б. Комаровський, Б. С. Гершунський, І. М. Мантор та інші.

Об'єктом дослідження стала англomовна політична термінологія.

Предметом дослідження виступають стратегії перекладу політичних термінів в текстах художнього стилю.

Мета магістерської роботи полягає у структурному аналізі перекладацьких трансформацій, які використовуються у перекладі англomовних політичних термінів, розкриття і характеристика термінів, що має велике значення для вивчення мови.

Мета дослідження передбачає вирішення таких завдань:

- визначити основні риси політичного терміна, як лінгвістичної одиниці;
- розглянути чинники формування та функціонування політичної термінології в художньому тексті
- виявити основні способи перекладу політичних термінів
- проаналізувати труднощі перекладу політичних термінів українською мовою

Матеріалом дослідження слугував оригінальний та перекладний текст роману-антиутопії Дж.Орвелла «1984», загальним обсягом 312 сторінок. Також було підібрано політичні терміни на основі текстів художнього стилю.

Методи дослідження визначаються метою та завданнями роботи. Для досягнення поставленої мети та розв'язання конкретних завдань у дослідженні використовується метод порівняльного аналізу, який допоміг визначити стилістичні особливості політичної термінології в цільових текстах, що в свою чергу допомагає у визначенні способів відтворення в перекладі. Метод трансформаційного аналізу, який застосовувався для встановлення семантичного напрямку. Семантичний аналіз забезпечив встановлення та реалізацію в перекладі смислового навантаження. Також лінгвостилістичний метод аналізу.

Наукова новизна дослідження полягає у дослідженні проблем перекладу складних англійських політичних термінів, не тільки в публіцистичному стилі, а й в художніх текстах, що викликає значні труднощі в оригіналі та перекладі. Також буде запропоновано нові принципи перекладу таких лексичних одиниць.

Теоретичне значення магістерської роботи полягає у тому, щоб в даному дослідженні провести аналіз семантичних і структурних особливостей англійських політичних термінів та засобів їхнього перекладу з однієї мови на іншу, що є вагомим внеском у розробку сучасних проблем перекладу.

Практична цінність роботи зумовлюється можливістю використання її матеріалів і практичних результатів у лекційних курсах, можливість використання у подальшому вивчення даної теми, також у створенні практичних занять та написанні наукових робіт. Результати дослідження можуть бути використані у навчанні студентів перекладацьких спеціальностей.

Апробація роботи. Результати роботи обговорювались на VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура» яка відбулась в м. Київ, 20.11.2020 – 21.11.2020 року та опубліковано статтю «Засоби перекладу політичної термінології на основі роману-антиутопії «1984» Дж. Орвелла». \\\

Збірник наукових праць за матеріалом VIII «Міжнародної науково-практичної конференції «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура», Київ, 2020, с.166-169.

Структура та обсяг роботи. Загальний обсяг роботи – 91 сторінок (обсяг основного тексту – 83 сторінки). Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, джерел ілюстративного матеріалу.

Політична термінологія набуває особливого значення в період посилення політичних зв'язків між різними країнами. Обсяг видаваних щорічно політичних текстів, орієнтованих на іншомовну аудиторію достатньо великий і, у міру зростання міжнародних зв'язків, продовжує збільшуватися. Щорічно також зростає кількість та якість виступів державних, партійних і громадських діячів; публікацій міжнародних, урядових та громадських організацій.

Суспільно-політичні терміни – це загальновідомі суспільно-політичні лексеми з нейтральною аксіологічною конотацією. Вони протиставлені аксіологічно маркованій суспільно-політичній лексиці, до якої відносять назви сталих суспільно-політичних понять та реалій з гнучкою конотативною зоною (служать для передачі динаміки цінностей суспільно-політичного процесу).

Найчастіше переклад англomовної політичної термінології здійснюється за допомогою: калькування, транскрибування, описового методу, комбінованої реномінації, транслітерації тощо.

У загальних висновках сформульовано результати проведеного дослідження, узагальнено варіанти перекладу англomовних політичних термінів та способи їх передачі з англійської мови на українську, значна увага приділяється труднощам при перекладі політичних термінів та шляхи їх вирішення для точної передачі їх змісту та смислу з цільової мови на мову перекладу в текстах художнього стилю.